

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Mai 2010 nr 5 (2383) • Tartu Ülikooli ajakiri

Selles numbris:

EESTI PARIMAST KÕRGUSHÜPPAJAST
SAAB HAMBAARST

ÜLIÕPILASESINDUS JÄÄB TUDENGILE KAUGEKS

RENÉ MÖTTUS ASUB UURIMA, KUIDAS
VANANEDA EDUKALT

ARUTELU ÜLIKOOLI
SEADUSE ÜLE ÜLIKOOLI
SEES ALLES ALGAB

SELLEST EI PIISA. VEEL

Foto: Andres Tennus

Sigrid Sõerunurk

UT peatoimetaja

Mulle meeldis väga hiljuti taas kultuuriakadeemia juhiks valitud Anzori Barkalaja vastuargument ühele TÜ nõukogu liikmele nõukogu istungil, justkui Tartu ülikooli maine kahjustuks seetõttu, et kogu Eesti avalikkus (või vähemalt see osa avalikkusest, kellele läheb korda) arutab Tartu ülikooli tuleviku üle. Barkalaja sõnutsi näitab julgus avalikult peeglisse vaadata pigem ülikooli tugevust. Tsiteerides rektorit, siis miks oleme alati arutama avalikult riigi, aga mitte oma ülikooli probleeme?

Rektori ehk provokatiivnegi

diskussioonile ohutamine ülikooli seaduses tehtavate muudatuste üle ja sellele järgnenud vaidlused näitasid tegelikult, kui oluliseks peavad Eesti inimesed oma *alma mater*'it. See, millises suunas avalik arutelu kiskus, on ühe teise ühiskonna huvirühma usaldushäaletus.

Avalikku ja läbipaistvat diskussiooni peaks olema rohkem – juba see aitab ülikooli ja ühiskonda sidustada. Ainek nii ülikooli kui ka ühiskonna jaoks olulistel teemadel arutamiseks oleks enamgi. Ikka ja jälle räägitakse, et üha enam vaatavad helgemate peadega Eesti noored pärast keskkooli lõpetamist välismaa ülikoolide poole. UT-s arutleb selle üle Miina Härma gümnaasiumi abiturient. Jah, põhjuseid on mitmeid, ka Tartu ülikool ei paku kõiki erialasid, mida üks eneseteadlik noor inimene tahaks õppida. Kui mina Härma-kooli lõpetasin (mis oli vähem kui kümne aasta eest), ei olnud ajude äravool nii suur. Millal muutub see kriitiliseks?

Noori ei saa ega tohigi kinni hoida, ent nende meelitamiseks ei piisa ka haridus- ja teadus-

ministeeriumi üleskutsesest enne kirjandi kirjutamist.

Ülikoolil on koostöölepe 19 gümnaasiumiga üle Eesti. Aegajalt käivad noored ülikooli laborites, kuulavad lahtiste uste päevadel professorite loenguid, teadlased käivad ise koolides. Võib-olla sellest juba peaaegu piisab, ma ei tea. Aga on fakt, et koostöölepe on vaid 19 gümnaasiumiga.

Käisin hiljuti Bristolis teaduskommunikatsiooni koolitusel, mis toimus linna teaduskeskuses. Keskus pakub kooliõpilastele palju atraktiivseid võimalusi teadusega sõbraks saada. Õpetajatele oli mitu riilulit (käsi)raamatuid, et teadus koolitundides huvitava-maks muuta. Muidugi ei võrdle keskust maailma parimatega, ent seda polegi tarvis.

Vähemalt ühe idee on ülikool Bristolist üle võtnud. Kuuldavasti sai professor Lauri Mälksoo just sealt mõtte juurutada ülikoolis uus traditsioon, inauguratsiooni-loengute pidamine. See tähendab professori esimesi avalikke loenguid, mis tutvustavad tema uurimissuundi peale kolleegide ka laiemale avalikkusele ja miks mitte ka koolinoortele. **UT**

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu Ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Kadri Inselberg ja Eve Tisler; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Riin Kruusenberg, Liina Liiv.

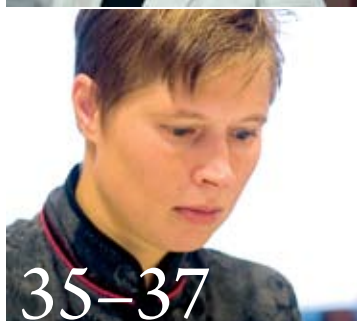
16–18

19–21

28–31

35–37

38–39

- 8** Akadeemia Nord alustas Tartu ülikooliga liitumisläbirääkimisi.
- 9** Nobelist Sir Tim Hunt esineb ülikoolis avaliku loenguga.
- 10** Rahvusvahelise õiguse professor Lauri Mälksoo peab professori ametisse astumise loengu, kus võtab vaatluse alla 2008. aasta augustisõja Gruusias rahvusvahelise õiguse perspektiivist.
- 12** Anna Iljuštšenko: Eesti parimast kõrgushüppajast on saamas hambaarst.
- 16** Teadus
Psühholoogiainstituudi projektijuht René Möttus sõidab kaheks aastaks Šotimaale Edinburgi, et uurida, mis põhjustab eaga seotud kognitiivseid muutusi ning kuidas vananeda edukalt.
- 19** Eesti viipekeelt on vähe uuritud, mistõttu on Liivi Hollmani doktoritöö põhivärvinimedest eesti viipekeeles tema juhenda ja Urmas Sutropi sõnul teaduslikult erakordselt suure väärtusega.
- 22** Tartu ülikooli seaduse arutelu saab ülikoolis alles hoo sisse.
- 28** Õppeprorektor Birute Klaas selgitab, milliseks muutub sügisest hindamissüsteem ning tunneb muret üliõpilaste vähesest aktiivsuse pärast neid puudutavate otsuste väljatöötamisel.
- 35** Vilistlane
Praegusele Euroopa Kontrollikoja liikmele Kersti Kaljulaiule meenuvad õpinguteajast vorsti- ja singinäitus Puhtu praktikabaasi sahrvis, Toivo Maimetsa pahameel loengus haigutamise pärast ja üllirasked füüsilise ja kolloidkeemia loengud Mihkel Pärnoja esituses.
- 38** Reisikiri
Tänavu märtsi alguses suundus seitsmest Tartu tudengist koosnev seltskond suusamatkale Venemaale, sihtkohaks Koola poolsaarel Murmanski oblastis paiknev Hibiinide mäestik, kus kogeti nii purgaad, nähti virmalisi kui ka imetleti hingematvaid mäestikuvaateid.
- 44** Kas omandada kõrgharidus kodu- või välismaal?
- 47** juubelid, õnnitlused, stipendiumikuulutused jms

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 4. juunil 2010.

Suveülikooli kursused avati registreerimiseks

Üheteistkümnes Tartu ülikooli suveülikool üllatab mitmete uute kursustega, samas korratakse ka varasemate suvede populaarsemaid kursuseid.

Tartu ülikooli suveülikoolis õppida soovijatel on võimalik valida 47 kursuse vahel. Näiteks on võimalik näitlejate käe all täiustada praktilist eneseväljendusoskust või kogenud koolitajate juhendamisel omandada tundetarkust ja mõjutamise kunsti. Keelehuvilised võivad tutvust teha vene, läti, leedu või hiina keele ja kultuuriga, loodushuvilised saavad praktiseerida looduses pildistamist.

Juhid, kes soovivad arendada oma töötajate koostööoskusi, parandada töö tulemuslikkust ja teabevahetust organisatsioonis või saada näpunäiteid kriisiolukordadega toimetulekuks, leiavad mitmeid praktilisi kursusi.

Eelmisel aastal uudistasid suveüliõpilased muuhulgas ka botaanikaaias.

Foto: Ove Maidla

Esmakordselt toimuvad kursused «Keskastmejuht nõustajana» (dotsent Made Torkoff), «Sissejuhatus hiina keelde, kultuuri ja ärietikasse» (sinoloog Märt Läänemets), «Läti, lätlased ja läti keel» (Ilze Zagorska), «Hõrgu toidu ja tervise laager» (toitumisspetsialist Marika Blossfeldt), «Praktiline eneseväljenduse

kursus» (näitlejad Veikko Täär ja Marko Mäesaar) ning «Jooksukool – valmistumine rahvajooksu ürituseks» (jooksutreener Harry Lemberg).

Suveülikooli kursustele tuleb registreeruda hiljemalt 11. juuniks. Vabade kohtade olemasolul saab kursustega liituda ka hiljem.

Lisainfo: www.suveulikool.ut.ee

Senistel ametikohtadel jätkavad Anzori Barkalaja ja Martin Hallik

27. aprillil hääletas TÜ Viljandi kultuuriakadeemia nõukogu ja nõunike kogu liikmetest koosnev valimiskogu kolmandaks ametiajaks tagasi akadeemia senise direktori Anzori Barkalaja.

Oma ettekandes kultuuriakadeemia visioonist pidas Barkalaja oluliseks nii rahvusvahelise tunnustuse saavutamist kui ka

akadeemia regionaalset tähtsust. Direktor loodab avada uusi magistri- ja doktoriõppekavasid, arendada akadeemia õpikeskkonda, parandada õppetöö kvaliteeti ning jätkata elukestva õppe teemadega.

30. aprillil valis TÜ nõukogu teiseks ametiajaks tagasi TÜ raamatukogu praeguse direktori Martin Halliku. Oma visioonis

nimetas Hallik üheks olulisemaks tegevuseks teha raamatukogu rahvusvahelisel tasandil nähtavaks LIBERi aastakonverentsi eduka korraldamisega Tartus 2012. aastal ning raamatukogu kvaliteedi paremaks selgitamiseks rahvusvahelises plaanis vajaduse liituda raamatukogude edetabeliga BLX.

Sümposion Lissaboni lepingu ja ELi riikide põhiseaduste teemal

10. mail peavad õigusteadlased TÜ ajaloo muuseumis Eesti-Saksa sümposiooni teemal «Lissaboni leping ja liikmesriigi põhiseadus: kas ülimuslikkuse küsimus on lahenduse leidnud?»

Sümposioonil uuritakse peamiselt seda, kuidas Euroopa Liidu liikmesriikides, eelkõige põhiseaduskohtutes, on vastu võetud Euroopa Kohtu doktriin Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkusest kogu rahvusliku õiguse, sh põhiseaduse suhtes.

Konkreetselt ajendiks kõnealust teemat käsitleda sai Saksa põhiseaduskohtu 30. juuni 2009. aasta otsus Lissaboni lepingu

Saksa põhiseadusele vastavuse küsimuses, mis ühelt poolt küll lubas Saksamaal Lissaboni lepingu ratifitseerida, kuid teisalt väljendas Euroopa õiguse suhtes mitmeid reservatsioone.

Sümposiooni üks eesmärk on uurida, kust tulevad erinevused rahvuslike õiguskordade suhtumistes ja debateerida sel teemal laiemal avalikkuse ees.

Sümposiooni korraldavad Konrad Adenaueri Fond ning TÜ riigi- ja rahvusvahelise õiguse instituut. Peasinejad on Berliini Humboldti ülikooli emeritprofessor ja Saksa valitsuse esindaja kohtuvaidluses Lissaboni lepingu

vastavuse üle Saksa põhiseadusele Christian Tomuschat ning Eesti Vabariigi Riigikohtu kohtunik ja TÜ Euroopa õiguse dotsent Julia Laffranque.

TÜ rahvusvahelise õiguse professori Lauri Mälksoo juhataval ümarlaval osalevad teiste hulgas ka endine õiguskantsler Allar Jõks, TÜ professor Katrin Nyman-Metcalf ja poliitik Urmas Reinsalu.

Sümposioon toimub eesti ja saksa keeles, sünkroontõlkega.

Osalemiseks on vajalik eelnevalt registreeruda e-posti aadressil tallinn@adenauer.ee.

TÜ ajaloo muuseumi direktoriks saab Mariann Raisma

Alates augustist hakkab Tartu ülikooli ajaloo muuseumit juhtima museoloog Mariann Raisma.

Mariann Raisma on sündinud 1974. aastal. 1997. aastal lõpetas ta Tartu ülikoolis ajaloo eriala ning 2002. aastal omandas museoloogia magistrakraadi Amsterdamis Reinwardti akadeemias. Aastatel 2002–2006 töötas ta Tallinna Raekojas projektijuhina. Alates 2006. aastast töötab Eesti Ajaloomuuseumi arendusdirektorina. Mariann Raisma kuulub ka Eesti Maanteemuuseumi ja Eesti Rahva Muuseumi nõukokku ning

on Eesti Muuseumiühingu juhatuse ja Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu liige.

«Ülikool on kindlasti üks kes-

semaid teadusasutusi ja teaduste ajalugu on kaalukas märksõnak, mida tuleks museoloogiliselt arendada,» ütles Raisma.

Roheline liikumine kutsub noori keskkonnateadlikumalt käituma

Videokonkursi, lühiintervjuude ja töötubade kaudu soovib aprillist alustanud projekt «Rohelised uuendused» parandada noorte keskkonnateadlikust ning tekitada ühiskonnas sel teemal senisest enam diskussiooni.

«Roheliste uuenduste» keskkonnateemalisele videokonkursile oodatakse noorte endi loodud lühifilme, kus tuleks väljendada oma mõtted ja ideed seoses rohelise mõtlemisega.

Töid on võimalik esitada 1.

oktoobrini ja parimad pärjatakse auhindadega.

Veebist kättesaadavates lühiintervjuudes võtavad teiste seas sõna kaugushüppe Eesti meister Ksenia Balta, uuskasutust propageeriv Anni Arro, teatrikunstnik Iir Hermeliin, folkmuusik Astrid Böning, laulja Margus Väher, ettevõtja Margus Potisepp, noorleidurid Kristo Markus Soika, Theodor Künnapuu jt.

Lisaks korraldab noortealgatuse projektimeeskond koolides

keskkonnateemalisi töötubasid. Esimene neist toimus Tallinna ülikoolis ning järgmised juba Eesti eri linnades.

«Projekti tulemusena näeme seda, et noored on roheliste teemadega rohkem kursis ja nad oskavad keskkonnateadlikumalt käituda,» märkis Piret Potisepp, üks «Roheliste uuenduste» korraldajast.

Lisainfo: www.in.ee/rohelist-eduuendused.

XXVI SELLi mängud

21.–23. maini toimuvatele Tartu üliõpilasmängudele on registreerunud 1350 sportlast enam kui 60 ülikoolist ja 15 riigist. Eesti kõrgkoole astub võistlustulle 11.

Mängude asutajad ning liikmesriigid Eesti, Läti, Leedu ja Soome on ka seekord tavapäraselt kõige aktiivsemad, kuid osaleda soovib ka mitmeid ülikoole Venemaalt, Saksamaalt, Ukrainast ja mujalt.

Kõige kaugem delegatsioon tuleb mängudele Hiinast, kelle sportlased pakuvad Euroopa atleetidele konkurentsi ujumises ja lauatenнисes. Suurima delegatsiooni – üle 150 üliõpilassportlaste – paneb välja Tartu ülikool.

SELLi mängudel jagatakse medalid 11 spordialal: kergejõustikus, lauatenнисes, korvpallis,

males, saalihokis, juudos, minijalgpallis, ujumises, võrkpallis, maadluses ja jõutõstmises. Lisaks toimub üliõpilassporditeemaline näitus ja muud üritused koos meelelahutusprogrammiga.

Võistlused peetakse Tartu ülikooli, Eesti maaülikooli ja A. Le Coqi spordihoones, Tartu ülikooli staadionil, Annelinna kunstmuruväljakul, Aura veekeskuses, Turu tänava spordihoones ning haridus- ja teadusministeeriumi saalis.

Sportmängude meeskondade alagruppidesse loosimine toimub 2. mail ja neid avaldatakse ürituse kodulehel 3. mail. Täpne ajakava kõigi 11 spordiala kohta valmib samuti mai alguses, siis selguvad ka tuntumad mängudel osalevad sportlased.

Metspalust saab Vilniuse ülikooli audoktor

18. mail promoveeritakse Tartu ülikooli biotehnoloogia professor Andres Metspalu Vilniuse ülikooli audoktoriks.

Auväärse tiitli saab professor Metspalu Vilniuse ülikooli rektori Benediktas Juodka sõnul inimenoomi alusuuringute ja hea koostöö ning kontaktide loomise ja hoidmise eest Vilniuse ülikooli meditsiiniteaduskonnaga.

Alustatakse tudengisatelliidi prototüübi ehitamist

Nädalavahetusel Eestis viibinud Saksa kosmoseagentuuri ja Soome teadusasutuste delegatsioon jõudis Eesti esimese satelliidiprojekti ESTCube-1 arengut arutades järeldusele, et ollakse valmis liikuma projekti järgmisesse etappi.

Eesti tudengisatelliidi projektijuht Silver Lätt kinnitas, et kohtumine lõppes positiivselt ning Soome kosmoseettevõtte Space Systems Finland Ltd ekspert Seppo Korpela oli tudengite tööst heas mõttes üllatunud. Peale kiidusõnade jagas ta ka väärtuslikke soovitusi projekti järgmisteks etappideks.

Otsustati, et on võimalik alustada Eesti tudengisatel-

liiti prototüübi valmistamist ning selle testimist. Samuti on käimas satelliidi sidesageduste registreerimine Rahvusvahelises Telekommunikatsiooni Liidus (International Telecommunications Union) ja Rahvusvahelises Raadioamatööride Liidus (International Amateur Radio Union).

ESTCube-1 on Eesti esimene satelliit, mis valmib Eesti tudengite ja teadusasutuste ning rahvusvaheliste partnerite koostöös. Satelliit viiakse Maa orbiidile aastal 2012. Projekti viivad ellu Tartu ülikooli, Tallinna tehnikaülikooli ja Eesti lennuakadeemia tudengid TÜ ja Tartu observatooriumi teadlaste juhendamisel

koostöös Saksa kosmoseagentuuri, Helsingi ja Jyväskylä ülikooli ning Soome meteoroloogiainstituudiga.

Eesti Tudengisatelliidi projekt algas 2008. aasta suvel eesmärgiga edendada kosmosetehnoloogia alaseid teadmisi. Projekt on õpevahend teaduse, tehnoloogia, tehnika ja matemaatika ainetes ja annab tudengitele praktilise kogemuse kosmosetehnoloogia arendamises.

Lisaks on kaugemaks eesmärgiks Eesti kosmose- ja kõrgtehnoloogilise tööstuse arendamine, koolitades eksperte ja levitades teadmisi kosmosetehnoloogia vallas.

Eestlaste valutavad põlved aitavad luua uudse nanodiagnostika

Villu Päär

Novaator

Kas sa saad trepist üles minna? Kas sa põlvitada võid? Tavaliselt kasutavad arstid põlvevaevustega patsientide olukorra hindamiseks sellist küsimustikku.

Üks olulisemaid diagnoosimisvahendeid on röntgenipilt. Kuigi tänini saavad arstid sellisel moel oma tööga hakkama, pole see meetod täiuslik. TÜ kliinikumi spordimeditsiini ja taastusravi kliiniku arst-õppejõud Ann

Tamm märgib, et röntgenipildist on küll abi, kuid ülesvõttel nähtavad muutused tekivad alles aastate möödudes. Seega peaks krooniliste haiguste puhul, nagu näiteks osteoartritis, olema kahe uuringu vahe kolm aastat.

TÜ sisekliinik on kaasatud Euroopa Komisjonilt üle 9 miljoni euro saanud projekti NanoDiaRa, mille eesmärk on välja töötada uudne nanotehnoloogial põhinev diagnoosimismeetod, mis võimaldaks saada liigeshaigustele jälile palju kiiremini ja täpsemalt.

Tartu ülikooli laboratoorse meditsiini professori Agu Tamme sõnul pakkus rahvusvaheliselt huvi Eesti andmebaas, mille koostamist alustati Tartus juba 2002. aastal. Just selle andmestiku on võimalik leida markerid, mille abil avastada vere- või uriiniproovist muutusi, mis võivad viidata liigeses algavale haigusele.

Uudse meetodikaga saadav tulemus võimaldaks öelda, kas liigeses on toimumas mingeid haiguslikke muutusi, mis lähiaastail võivad viia tõsise haiguseni.

Akadeemia Nord alustas liitumisläbirääkimisi Tartu ülikooliga

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Akadeemia Nord rektor Rein Müllerson ja Tartu ülikooli rektor Alar Karis moodustasid tööühema, et alustada ühinemisläbirääkimisi.

Ühinemisläbirääkimiste alustamiseks allkirjastasid ülikoolid 19. aprillil dokumendi, mis sätestab ühinemise peamised põhimõtted ja eesmärgi edendada üheskoos parimal võimalikul moel õppe- ja teadustööd.

Tartu ülikooli rektoraadi nõuniku Mihkel Pärnoja sõnul tähendaks liitumine seda, et Tallinnas asuvast Akadeemia Nordist saaks ülikooli asutus, kellel on oma põhikirja ja reeglid. Võrdluseks tõi ta viis aastat tagasi Tartu ülikooliga ühinenud Viljandi kultuuriakadeemia, mis tegutseb TÜ üldises reeglistikus, kuid on säilitanud oma traditsioonid ja eripära.

Siiani on Akadeemia Nord keskendunud sotsiaalvaldkonna erialade õpetamisele. Seal saab õppida kommunikatsiooni, psühholoogiat ja õigusteadust. Kuna kõik need valdkonnad on esindatud ka Tartu ülikoolis, siis tehakse dubleerivatele õppekavadele võrdlev analüüs, mis lähtub eelkõige otstarbekusest.

Vajalikud muudatused viiakse Pärnoja sõnul sisse kolmeastase üleminekuaja jooksul. 2010/2011. õppeaasta vastuvõtt

Akadeemia Nord rektori professor Rein Müllersoni sõnul rikastaks nende liitumine TÜ-ga kogu kõrgharidusmaastikku. Foto: Liis Treimann / Postimees / Scanpix

toimub Akadeemias Nord veel oma õppekavadele. Kui ühinemistingimustes jõutakse kokkuleppele, siis peaks ühinemisleping jõustuma selle aasta 1. juulil.

Tartu ülikooli rektori professor Alar Karise sõnul korrastuks selle sammuga Eesti ülikoolimaastik, kus eri institutsioonide ühinemised on praegu kõrgkoolide arengu lahutamatu osa. «Akadeemia Nord on üks pikema traditsiooniga eratülikool Eestis, mille õppetöö valdkonnad kattuvad suuresti Tartu ülikooli õppetöö valdkonnadega, mis loob head eeldused edasiseks ühiseks tegevuseks,» rääkis Karis.

«Ühinemine Eesti vanima ja auväärseima ülikooliga kahtle-

mata rikastab meie kõrgharidust ja loob sünergia, mis võimaldab muu hulgas arendada meie rahvusvahelisi projekte – näiteks ühisprogrammi Buckinghami ülikooliga,» ütles Akadeemia Nord rektor professor Rein Müllerson. «Tartu ülikooli ja Inglismaa diplomid on teineteisele heaks täienduseks.»

Akadeemia Nord asutati aastal 1991, ülikooli staatus saadi aastal 1999. Akadeemia Nord on spetsialiseerunud eelkõige õppe- ja teadustööle sotsiaalteadustes. Viimase viie aasta jooksul on nende tudengite arv kõikunud – kui aastal 2005 astus sisse ligi 1000, siis aastal 2009 vaid veidi üle 700 tudengi.

Avaliku loenguga esineb nobelist Tim Hunt

TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudi 20. aastapäev toob Tartusse nobelist Sir Tim Hunt, kes esineb 19. mail kell 10 TÜ aulas avaliku loenguga «Getting in and out of mitosis» («Kuidas saada mitoosi sisse ja sealt välja»).

Suurbritannia biokeemik Richard Timothy Hunt pälvis teadusmaailma ühe kõige hinnatavama tunnustuse, Nobeli meditsiinipreemia 2001. aastal koos kolleegide, ameeriklase Leland Hartwelli ja inglase Sir Paul Nurse'iga rakutsükli võtmeregulaatorite avastamise eest.

See avastus on andnud palju uusi teadmisi, kuidas rakud meie organismis paljunevad ja jagunevad ja millised mehhanismid seda protsessi kontrollivad.

Ent veelgi enam – teadlaste avastus on tähtis vähi tekke mõistmiseks, et seda ka potentsiaalselt ravida.

Leland Hartwell avastas juba 1970. aastatel geenid, mis rakutsükli kontrollivad. Ta leidis, et rakul on kontrollpunkt, kus peatatakse rakutsükkel, kui DNA on kahjustatud. Parandamiseks antakse aega ja jagunemine jätkub.

Paul Nurse ja Tim Hunt avastasid mitmeid rakutsükli käigus hoidvaid ja selle kiirust reguleerivaid aineid. Esimesi tuntakse CDK-nimeliste valkudena, teisi

aga tsükliinide nime all. CDK on justkui valgutsükli mootor, tsükliinid aga nagu käigukast, mis hoiab mootori kas tühikäigul või sõidutab seda mööda teed edasi, vahendab Horisont.

2006. aastal lõi Inglismaa kuninganna Tim Hunti tema teaduslike teenete eest rüütliks.

TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudi konverentsil 19. mail esinevad veel TÜ geneetika professor Ain Heinaru, akadeemik Richard Villems ja doktor Viljar Jaks. Konverents on tasuta ning sinna on oodatud kõik huvilised.

Tänavu 20. aastapäeva tähistavas TUMRI-s publitseeritakse umbes kuuendik kogu Tartu ülikooli teaduspublikatsioonidest ning kaitstakse kümnendik kõigist doktorikraadidest.

Loe ka artiklit TUMRI vilistlastest Kersti Kaljulaidist lk 35.

TTÜ rektoriks valiti professor Andres Keevallik

23. aprillil valiti Tallinna tehnikaülikooli uueks rektoriks professor Andres Keevallik, kes oli samal ametikohal ka aastatel 2000–2005. TTÜ valimiskogu 294 liikmest oli valimispäeval kohal 261. Professor Andres Keevalliku poolt oli 148 liiget, siiani

rektor olnud professor Peep Sürje kogus 108 poolthäält. TTÜ rektor valiti viieks aastaks ning ta astub ametisse 1. septembril 2010. TTÜ-s töötab Keevallik alates 1967. aastast – kõige enne automaatika ja telemehaanika kateedri insener ja assistent, seejärel

vanemõpetaja, elektronarvutite kateedri vanemõpetaja, dotsent, digitaalsüsteemide projekteerimise ja diagnostika labori juhataja, arvutitehnika instituudi digitaaltehnika professor, infotehnoloogia teaduskonna dekaan ning rektor aastatel 2000–2005.

Vene-Gruusia sõda ja rahvusvaheline õigus

LAURI MÄLKSOO

- 1998 lõpetas Tartu ülikooli õigusteaduskonna *cum laude*, õpingute ajal veetis akadeemilise aasta vahetusüliõpilasena Göttingeni ülikoolis.
- 1999 omandas USA-s Georgetowni ülikoolis õigusteaduse magistrikraadi.
- 2002 omandas Berliini Humboldti ülikoolis doktorikraadi.
- Hiljem on ta täiendanud ennast ka New Yorgi ja Tokyo ülikoolis.
- 2009 valiti Lauri Mälksoo TÜ rahvusvahelise õiguse professoriks. Samal aastal sai ta Euroopa Teadusuuringute Nõukogu viie-aastase grandide, et uurida tänapäeva Venemaa arusaama rahvusvahelisest õigusest ja inimõigustest.
- Ta on Vabariigi Presidendi mõttekoja liige, nõustab rahvusvahelise õiguse küsimustes õiguskantslerit ja kuulub Euroopa Rahvusvahelise Õiguse Ühingu juhatusse.

12. mail kell 16 peab rahvusvahelise õiguse professor Lauri Mälksoo aulas avaliku inauguratsiooniloengu, kus võtab vaatluse alla 2008. aasta augustisõja Gruusias rahvusvahelise õiguse perspektiivist. Mälksoo sõnul pole seejuures esmane eesmärk rõhutada kumb riik ja mis ulatuses rahvusvahelist õigust rikkus. EL-i toetatud raport, mille koostas Šveitsi diplomaat Heidi Tagliavini, süüdistab teatavasti mõlemaid riike rahvusvahelise õiguse teatud aspektide rikkumises ja see näib peegeldavat kujunenud rahvusvahelist konsensust. Samas on see ka mugav ja mittemidagiütlev konsensus, kus öeldust olulisem on see, mis jäetakse ütle mata.

Eelkõige peaks see sõda panema mõtlema rahvusvahelise õiguse võimaluste ja piiride, samuti laiemate protsesside ja nihete üle, mis on rahvusvahelises õiguses pärast külma sõja lõppu meie silme all toimunud ja toimumas. Nendest protsessidest tulebki juttu professor Mälksoo

inauguratsiooniloengus.

Muu hulgas otsitakse vastust küsimusele, kas rahvusvaheline õigus on – esmapilgul paradoksaalselt – pärast külma sõja lõppu tähenduse kaotanud või on eelkõige tegemist jätkuvate vaidlustega õiguse muutmise üle.

Sellise teemavalikuga ehitab inauguratsiooniloeng silla rahvusvahelise õiguse professori Vladimir Hrabari 1893. aasta inauguratsiooniloenguga «Sõda ja rahvusvaheline õigus».

Professor Lauri Mälksoo loeng on järjekorras teine uue professori esimene avalik loeng, millega Tartu ülikool paneb aluse uuele traditsioonile. Loengu eesmärk on anda ülikooli uutele professoritele võimalus tutvustada ennast, oma eriala ja eesmärke nii kolleegidele, üliõpilastele kui ka avalikkusele väljastpoolt ülikooli. Eelmist loengut, mille pidas professor Veronika Kalmus, saab vaadata TÜ videoloengute arhiivist aadressil www.ut.ee/et/ulikoolist/fotod-ja-videod/videoloengud.

Prima Vista – ülikooli- linna kirjanduspidu

Berk Vaher

inglise filoloogია lektor;

Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakonna esimees

Tartu rahvusvaheline kirjandusfestival Prima Vista toimub tänavu seitsmendat aastat ning suuremana kui eales varem. Juba ainuüksi eelprogramm oli sama suur kui mõne algusaasta festival!

Põhiprogrammis on väliskülalisi nii Venemaalt, Briti saartelt, Saksamaalt, Hispaaniast, Soomest kui ka Lätist ning muidugi on rohkesti eesti algupärase kirjanduse tutvustajaid. Traditsiooniliste, kirjandust linnaruumi toovate sündmuste kõrval on programmis tavapärasest rohkem kirjasõna ning muude kultuuri ja ühiskonnaelu valdkondade seostamist.

Õigusega on tänavuse festivali loosungiks «Ellujäämise kunst». Majandussurutis ei ole tegijate indu kahandanud – pigem on tunda, kuidas järk-järgult professionaalsemad korraldajad oskavad leida keerulistes olukordades uusi lahendusi ja nõnda saavutada parema tulemuse, kui ehk esialgsetel tingimustel suutnukski.

Kirjandust ja kirjanikke rahva ette toova festivali elushoidmine turgutab kahtlemata ka inimeste

Foto: Peeter Langovits / Postimees / Scanpix

usku kultuuri elujõusse ning kirjasõna võimesse rasketel aegadel tuge pakkuda.

Tartu ülikoolil on Prima Vista tekkes ja kasvamises kindlasti eriline roll. Usun, et kesklinnas tegutseva linna identiteeti niivõrd tugevalt kujundava ülikoolita ei oleks Tartu festival suutnud kasvada Eesti suurimaks, võib öelda, et lausa üheks Põhjamaade üheks suuremaks kirjandusfestivaliks.

Kahtlemata on mujal korraldatud raamatumesse mastaapselt, kuid Prima Vista eripära on just pearõhu koondamine kirjanduse kunstilisele küljele, pakkudes midagi nii rafineeritud maitsele kui ka lihtsale raamatuhuvilisele ning seda sageli ühe ja sama sündmuse piires. Kõik tänu sellele, et Tartu ülikooli vaimsust

kannavad nii paljud festivali korraldajad kui ka põhiosa publikust.

Ülikooli slavistikatradiitsioonidel on oma osa selles, et Prima Vista on peaaegu ainus Tartu linna mainesündmus, millel on igal aastal selgelt piiritletud programm sinisele vene intelligentsile.

Ülikooli laienemine üle Eesti on leidnud vaste Prima Vista missioonis viia festivaliprogrammi igal aastal ka mõnda teise Eesti linna, näidates, et Tartu on kirjanduspealinn just oma tahtega väärt tekste ja autoreid teistega jagada ning ka teisi ära kuulata. Kas me saanuks eelmisel aastal ühe ülemaailmselt tuntuima kirjaniku Umberto Eco festivali peakülaliseks, kui Eco poleks ka Tartu ülikooli audoktor?

Filoloogია ja kultuuriuuringute populaarsus Tartu ülikoolis on taganud festivali külastavate paljude riikide kirjanike ülesastumistele keeleoskajaist huviliste rohkuse. Igal aastal lisandub festivali esinejate hulka neid, kes mullu olid veel publiku seas – ülikoolist tuleb ka üha uusi Eesti kirjanikke.

Nii annab Prima Vista aastast aastasse paljude keelte ja kultuuride tundjatele, kirjasõna armastajatele ülikoolis elutähtsa sõnumi – teid on vaja, teil on koht nii Tartus, Eestis kui ka maailmas. ①

EESTI PARIMAST KÕRGUS- HÜPPAJAST ON SAAMAS HAMBAAARST

KODUSTEL VÕISTLUSTEL ÜLETAB ANNA ILJUŠŠENKO KÕRGUSHÜPPELATI KONKURENTIDEST UMBES PAARKÜMMEND SENTIMEETRIT KÕRGEMALT, TÄNAVU MAAILMAMEISTRIVÕISTLUSTEL OLI TA KÜMNES, ENT OMETI VAIDLEB OMA TREENERILE MARTIN KUTMANILE VASTU, ET EI OLE PROFISPORTLANE.

Sigrid Söerunurk

sigrid.söerunurk@ut.ee

«**T**a ei ole siia-
ni minuga nõus,
et sport on
minu jaoks hobi,» naerab tänavu
üliskoolis hambaarstiteaduse eriala
lõpetav Anna treeneri põikpäisu-
se üle. Esimesest kursusest peale
on ta pidanud õppimist spordist
olulisemaks.

Kui Anna Sillamäel 7. klassi
tüdrukuna enda jaoks poolko-
gemata kergejõustiku avastas
ning iga päev kergejõustikuhäl-
lis kõrgust hakkas hüppama,
võtsid vanemad temaga ette
tõsise jutuajamise: sportimine
on kasulik, aga kui hinded selle
tõttu kannatavad, tuleb trenn ära
jätta. Trenn pooleli ei jäänud ning
keskkooli lõpetas Anna hõbeme-
daliga. Ainus neli oli vene keel.
«Ma ei osanud oma emakeeles
kirjutada,» naerab ta.

Tartu ülikooli hambaarsti-
teaduse erialale astumise kõrval
otsis neiu endale treenerit. Ja

valis Martin Kutmani. Nõudliku
treeneri käe all algas ka pidev
koolitundide ja treeningaegade
klapitamine.

ÕPIB TRENNIS

Väga sageli algab Anna päev hom-
mikul kell 8 loenguga. Loengud,
seminarid või praktikumid võivad
kesta õhtul kella viieni. Sellele
järgneb trenn kella kuuest kahek-
sani, siis koju, kus ta õpib öösel
kella kaheni. Hommikul uuesti
kooli. Kui koolitunde vähem,
teeb Anna selle arvelt päevas kaks
trenni. Ikka kaks tundi korraga.
Öösiti õppimine talle aga sobib.
«Olen selline öine inimene.»

Sessiperiood on eriti pingeli-
ne, siis võtab ta konspektid trenni
kaasa ja lööb need harjutuste va-
hepeal või ka harjutusi tehes lahti.
Trenni tegemine aitab õppimisele
isegi kaasa – trennis pea puhkab.
«Terve päev õppida on raske,»
tunnistab neiu. Retsepti selle
vastu leiab ta ülikooli kergejõus-
tikuhallist – kui pea on õppimi-
sest paks, tuleb trenni alguses
väsimustunne maha suruda ning
trenni lõpuks ongi enesetunne
parem.

Kuigi Anna ise tavaliselt ei
kurda, nägi treener tema väsimust
ning seetõttu küll nõudis, küll
palus kaks aastat järgemööda, et
tema hoolealune võtaks akadee-
milise puhkuse. Ent tulutult.

«Ma ei ole akadeemilist
kordagi võtnud ega võta ka!»

kordab Anna nüüdki resoluutselt.
Kutman nimetab Anna Iljuštšen-
kot Eesti odavaimaks kutseliseks
sportlaseks, sest ta ei ole käinud
kordagi välislaagris ega saa lubada
endale aega puhkuseks. «Ta õpib
hästi püüdlikult ning tal lihtsalt
ei ole aega laagrisse minna,»
selgitab Kutman.

MEELDIB TIKKIMINE

Anna hindab treeneri mõistvust
ja seda, et ta aktsepteerib Anna
otsust eelistada õpinguid spordile.
Nii pürib peatne hambaarst enese
edasi arendamise eesmärgil astuda
residentuuri, kus sooviks spetsiali-
seeruda ortodontiale ehk hambu-
musanomaaliat ravimisele.

Koolis hambaarsti prakti-
kal käies leidis Anna, et talle
meeldiks töötada lastega, nimelt
ravitakse hambumusanomaaliaid
sagedamini just lastel. Ent suhel-
da tuleb kindlasti ka lapsevane-
matega.

Otsuse õppida hambaarstiks
langetas Anna abituuriumis ega
ole enda sõnul valikut seni ka-
hetsenud. Ta küll kaalus varianti
tudeerida üldarstiks, kuid kaalu-
kauss langes siiski hambaarstitea-
duse kasuks. Miks?

«Mulle meeldib käsitöö.
Hambaarsti töös on palju väikesi
pisiasju. Varem meeldis mulle
väga tikkimine, aga kahjuks ei ole
selleks enam aega.» Pealegi olid
keskkoolis tema lemmikained
bioloogia ja keemia.

**KUI ANNA SAAB
RESIDENTUURI SISSE, VÕIB
TA SPORTLASEKARJÄÄRI
JÄTKATA VEEL PAAR
AASTAT. KUI EI SAA, SIIS
EI MAKSA TEMALT ILMSELT
ENAM KÕRGUSHÜPPES
UUSI REKORDEID LOOTA.**

Anna Iljuštšenko tänavusel Big Kuldiiga võistlusel. Foto: Mati Hiis / Öhtuleht / Scanspix

Ülikooliõpingutest oli kõige raskem periood esimesest kolmanda kursuseni, mil õppida oli palju ja ained, nagu anatoomia, bioloogia ja patofüsioloogia, keerulised. «Praegu vaatan ja imestan, et kuidas ma neid küll jõudsin õppida,» mõtiskleb neuu, kellel jääb *cum laude*’st vaid veidi puudu. Enamik eksameid on ta sooritanud A-le ja B-le, sekka vaid kaks C-d.

Anna kursusekaaslane Jevgenia Boroždina kiidab sõbrannat, kes hiljuti kaitses ka kursusetöö edukalt: «Ta korraldab väga hästi oma aega ja õpib kiiresti.»

KAKS EESMÄRK

Kutman usub, et tema hoolealune võiks veel palju õppida ja jõuda ka spordis – ületada lati kahe meetri kõrguselt. Eelmisel aastal hüppas Anna 1.93, parandades nii isiklikku kui ka Eesti rekordit. «Eelmisel aastal oli ta tükk maad nõrgem kui praegu – sealt tuleks paar sentimeetrit juurde. Ka lati-ületamise tehnika on natukene parem, sealt tuleks veel paar-kolm sentimeetrit,» arvutab Kutman ja rõhutab, et Annal on

väga hea hüppevõime ja treenimise võime ning vähe läbipõrunud võistlusi. Kõik need on plussid, et hobikorras tippsporti tegev Anna veelgi paremaid tulemusi näitaks.

Ent praegu on treener tõsiselt mures. Sellega, et sport on Anna jaoks kooli järel teisel koha, on Kutman leppinud. Mis tal üle jääkski. Ent hobikorras kõrguste ületamisega on Anna praegu siiski Eesti parim. Kui ta saab residentuuri sisse, võib ta sportlasekarjääri jätkata veel paar aastat. Kui ei saa, läheks ta ilmselt hambaarstina tööle, ilmselt Tallinna ning siis ei maksa temalt enam kõrgushüppes uusi rekordeid loota. «See oleks Eesti spordile suur kaotus,» märgib Kutman nukralt.

Kuigi Anna teab, et residentuuri pääsemine on tema enda kättes ning see on tema lähiaja peamine eesmärk, on tal kaks eesmärki ka seoses kõrguste ületamisega – ta tahaks jõuda maailma või Euroopa meistrivõistlustel kaheksa parema hulka. Tema teine eesmärk on alistada kõrgus 1.95 – see on treeneri mainitust

ANNA ILJUŠTŠENKO

- Sündinud 12.10.1985 Sillamäel.
- Lõpetanud Sillamäe Kannuka kooli hõbemedaliga.
- Tänavu lõpetab Tartu ülikooli hambaarstiteaduse viieaastase õppe.
- Tegeleb kõrgushüppega alates 7. klassist, esimene treener oli Jevgeni Terentjev.
- Enne kergejõustikku tegeles iluvõimlemisega.
- Isiklik ja Eesti praegune rekord naiste kõrgushüppes – 1.93 cm.
- Järgmine suurvõistlus – Euroopa meistrivõistlused kergejõustikus Barcelonas 26.07–01.08.2010.
- Elukaaslane Rauno Elokiuru lõpetas eelmisel aastal samuti arstiteaduskonna, on praegu ortopeedia residentuuris ning tegeleb hobikorras judoga.

küll vähem ambitsioonikas, ent Anna kinnitusel väga realistlik.

«Ma ei kujuta veel ette, milline residentide päev välja näeb, aga usun, et spordi jaoks ma ikka aega leian,» märgib Anna. Maailma parimatest kõrgushüppajatest eraldab eestlannat veel kümme-kond sentimeetrit. Selle nimel on Kutmanil ja hobikorras professionaalsel kõrgushüppajal mõtet edasi töötada ja pingutada ning Eesti kergejõustikufännidel on, millele kaasa elada. ☺

René Mõttus uurib vananemise saladust

VÄRSKE ERNST JAAKSONI STIPENDIAAT, PSÜHHOLOOGIAINSTITUUDI PROJEKTIJUHT RENÉ MÕTTUS SÕIDAB KAHEKS AASTAKS ŠOTIMAALE EDINBURGI, ET UURIDA, MIS PÕHJUSTAB EAGA SEOTUD KOGNITIIVSEID MUUTUSI NING KUIDAS NEID ÄRA HOIDA – SEE TÄHENDAB VANANEDA EDUKALT.

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Tänapäeva kiiresti vananevas lääne ühiskonnas on vanadus ja sellega kaasnevad probleemid vägagi aktuaalne teema. Kusjuures ealine kognitiivne tagasilangus ehk eaga seotud muutused informatsiooni töötlemise suutlikkuses on üks kardetumaid ja (ühiskonnale) kalleimaid vananemise aspekte, sest see mõjutab otseselt inimese toimetulekut ning muudab ta väga sõltuvaks teistest inimestest ja ka ühiskonnast.

René Mõttus pälvis stipendiumi järel doktorantuuri tegemiseks Edinburgis, kus ta ühineb uurimisrühmaga, mis tegeleb eduka vananemise uurimisega. Mõttuse sõnul tähendab edukas vananemine lihtsalt öeldes seda, et inimene suudab ka kõrges eas oma eluga hakkama saada. «Kes suudab edukalt vananeda, sel nohib napp ka kõrges vanuses. Kui tal tekivad mingid probleemid, siis ta suudab nendega ise toime tulla ja lahenduse leida. Võiks ju eeldada, et see tagabki heaolu.»

Kognitiivne tagasilangus on

üks suuremaid tegureid, mis edukat vananemist pärsib. Samas on see täiesti tavaline nähtus – peaaegu kõik inimesed kaotavad vananedes osa oma võimekusest infot töödelda. Mõttus rõhutab siiski, et eri inimestel on need muutused väga erinevad. Muutused võivad olla väga väikesed, aga halvemal juhul viia välja suisa kliinilise diagnoosini.

GEENID VS KESKKOND

Põhjuseid, millest kognitiivse vananemise algus ja ulatus sõltub, on küll korduvalt uuritud, kuid eri tegureid, mis kõik on omavahel keerulistes seostes, on äärmiselt palju. Arvestatav osa inimestevahelistest erinevustest on tingitud geenidest.

«Kognitiivse vananemise puhul ei ole geneetilistest mõjudest veel kaugeltki kõik teada. Ehkki on selge, et geneetilised tegurid mängivad seal olulist rolli, pole konkreetsete geenivariantide otsingud väga edukad olnud,» räägib Mõttus. Ta lisab, et sarnane olukord on ka ealiste muutustega mitteseotud inimestevaheliste võimete erinevustega. Samas, kui 60–80 protsenti täiskasvanud

inimeste erinevustest on geneetiliste mõjude vili, siis ülejäänud 20 protsenti tuleneb ikkagi ümbritsevast keskkonnast.

Vananemise puhul töötab Mõttus väliste tõestatud mõjuritena välja näiteks haridustaseme ja üldisema sotsiaalmajandusliku toimetuleku. Seosed on tegelikult suhteliselt loogilised. Ta selgitab, et sellel, kes saab elus paremini hakkama, on ka tõenäoliselt parem elukeskkond ja vähem terviseriske.

«Kui inimene on olnud kogu elu võimekas, siis see tegelikult kandub edasi ka hilisemasse vanadusse. Näiteks, kui me leiame seose, et haritud inimesed on hilisemas elus võimekamad, siis see võibki tuleneda sellest, et nad on lapsest saati võimekad olnud, mitte otseselt sellest, et nad omandasid kõrgema hariduse,» kirjeldab Mõttus. Niisiis, seesama võimekus, mida me eakatel inimestel mõõdame, mõjutab kunagi nende haridusteed, mitte tingimata vastupidi.

PÕNEV ANDMESTIK

Nimelt sellise teguritevahelise rägastiku lahtiharutamiseiga Mõttus järgmised kaks aastat tegeleda

plaanibki. Ta püüab selgust saada, uurides šotlaste käsutuses olevat suurt ja põnevat andmestikku, mille esimesed andmed pärinevad 1930. aastatest.

Nimelt olid šoti haridusametnikud 1930. aastate alguses väga mures, sest arvasid, et võimekuse ja intelligentsuse jaotus nende ühiskonnas on kaldu vähemvõimekate inimeste poole. Tõenäoliselt oli juba siis märgata, et vähem haritud inimesed on järglaste saamise mõttes tunduvalt viljakamad kui haritud inimesed. Ametnikele tundus, et nii jätkates vähemvõimekate osakaal üha kasvab.

Seepeale otsustasid šotlased rahvastiku võimekuse ära mõõta. 1. juunil 1932 mindi Šotimaa koolidesse ja mõõdeti intelligent-sustestiga kõikide 11-aastaste laste võimekust. Kokku koguti üle 84 000 inimese andmed. Mure intelligentsuse taseme languse pärast sundis sarnast eksperimenti kordama 15 aastat hiljem juba uute 11-aastastega. Siis saadi andmeid enam kui 75 000 indiviidi kohta.

Nende andmete põhjal tehti sajandi keskpaiku palju põhjalikke raporteid, kuid mõne aasta pärast vajasid need unustuste hõlma. 1990. aastatel, kui teadlased tahtsid uurida, kuidas südamehaigused mõjutavad inimeste kognitiivseid võimeid, leidsid nad aastakümnetetagused andmed uuesti üles.

Neil oli selge, et kognitiivsete võimete ja südamehaiguste vahel on olemas korrelatiivne seos. Aga kas ka põhjuslik? Südameveresoonkonna haigustega inimestel olid tervetega võrreldes

viletsamad võimeid. Võimalik, et haigus mõjus võimetele halvasti, aga võib-olla tingisid hoopis madalad võimed südamehaiguse. Selle mõistmiseks võtsidki nad kasutusele vanad andmestikud ja hakkasid 1930. aastatel valimisse kuulunud inimesi uuesti uurin-gutele kutsuma. Kokku saadi umbes 500 inimest. Aastatuhan-de alguses kutsuti kokku ka 1947. aastal uuritud inimesed, neid oli juba üle 1000.

See andmestik on täiesti ainulaadne, sest neid inimesi testiti juba varases eas, kus kahjulike tervisemõjude risk oli väike. Nüüd, kui neid põhjalikult uurida, tutvuda uuritavate elu- ja haiguslugudega, saavad teadlased tohutus koguses andmeid, mida võib kasutada väga erinevate teemade uurimiseks.

Näiteks võimaldavad need andmed vaadata, milline on võimekuse mõju inimeste elukäigule, aga ka elukäigu mõju ealistele kognitiivsetele muutus-tele (võimekus vanaduses miinus võimekus lapsena).

PEENIKESED NOOLEKESED

«See on tõeliselt unikaalne võimalus, et on suur hulk inimesi, kelle kohta on teada nende võimed väga varasest noorus-ajast ja nüüd, kui nad on eas, kus nende võimed langevad ja kõige tõenäolisemalt leiavad aset ealised muutused. Me saame nende elukäiku ka tagantjärele vaadata. Me saame vaadata neid tegureid, mis neid ealisi muutusi mõjutavad, niimoodi, et võtame baastaseme kontrolli alla. Nii saame uurida just spetsiifiliselt

eaga seotud muutusi võimetes,» kirjeldab Mõttus.

Ta tunnistab, et andmeid on šotlastel tohutult ja tegureid, mis kognitiivse vananemisega seotud muutusi mõjutada võivad, on samuti väga palju. Teadlaste lõppeesmärk olekski luua kaarditaoline, peenikeste noolekeste süsteem, mis näitaks täpselt, mis tegurid, kuidas ja mis tingimustes vananemist mõjutavad. Praegu saab seda kõike vaid oletada.

«Näiteks, kui me leiame seose, et inimestel, kes on eluaeg sporti teinud, on paremad võimed, siis tahaks öelda, et näe, tee sporti ja kõik on hästi. Aga võib-olla on nii, et kui me uurime nende inimeste võimeid nooruses, siis leiame, et eluaeg targemad olnud inimesed teevad lihtsalt rohkem sporti.»

Kuna Mõttus on ise siiani tegelenud peamiselt isikuomaduste uurimisega, siis ta loodab, et saab uurida just isikuomaduste seoseid kognitiivse vananemisega. Samas arvestab ta sellega, et tegemist on suure uurimisprogrammiga, milles osaleb kümneid inimesi ja mille täpses arenguetapis ei saa ta kindel olla enne, kui programmi-ga liitub.

Mõttuse sõnul on teda inimes-te kognitiivsed erinevused alati huvitanud, aga ta pole sellega siiani väga palju tegelenud, kuna Tartus on see teema jäänud mõnevõrra isiksuseuuringute varju. Ka kognitiivse vananemisega on Eestis tegeletud vähe. Seega on Edinburg tema jaoks hea võimalus tegeleda oma «salaarmastuse-ga» ja tagasi tules oma teadmisi siin edasi arendada.

Viipekeel areneb samamoodi nagu suuline keel

LIIVI HOLLMAN UURIS OMA DOKTORITÖÖS
PÕHIVÄRVINIMESID EESTI VIIPEKEELES NING
LEIDIS, ET EESTI VIIPEKEEL ARENEB SAMASUGUSTE
SEADUSPÄRASUSTE JÄRGI NAGU SUULINE KEEL.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

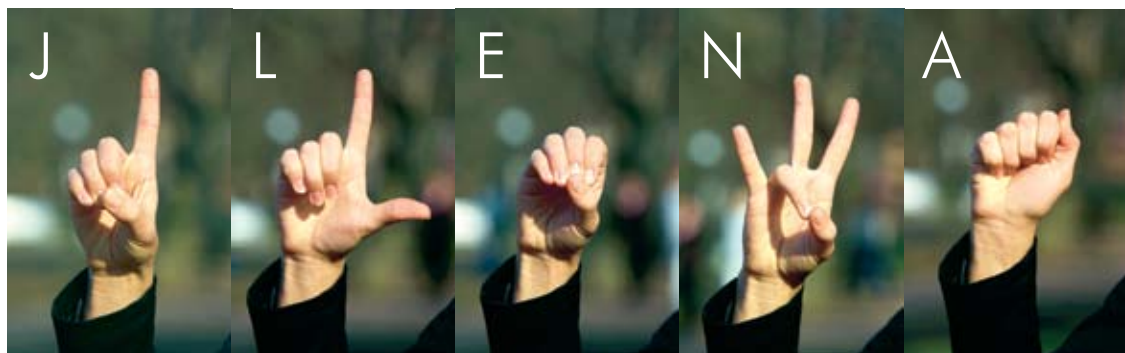
Doktoritöö «Põhivärvinimed eesti viipekeeles» on üks osa Eesti keele Instituudi uurimisvaldkonnast. Enne Hollmanit on värvinimesid eesti, soome-ugri ja slaavi keeltes uurinud professor Urmas Sutrop ja Mari Uusküla.

Doktoritöö kirjutamine eesti viipekeele teemal ei tulnud Liivi

Hollmanile millegi täiesti uud-sena, sest ta on kuuljana olnud viipekeele sees juba pikka aega. Autor alustas viipekeele õppimist ligi 20 aastat tagasi ning on tegev eesti viipekeele tõlgina.

EESTI KEEL VÕÕRKEELENA

Eestis elab ligikaudu 1400–1500 kurti, kes kasutavad eesti viipekeelt. Eestis määratleb eesti viipekeele staatuse 2007. aastal kehtima hakanud keeleseaduse

redaktsioon, kus tunnustatakse eesti viipekeelt iseseisva keelena, mille kasutamist ja arengut riik soodustab.

Hollman toonitas, et eesti keel ja eesti viipekeel on täiesti erinevad keeled. «Tegelikult ei saagi rääkida eestikeelsest viipekeelest, on kaks täiesti erinevat keelt: üks on eesti keel ja teine eesti viipekeel,» selgitas ta. Viipekeel ei ole kohaliku keele viibeldud, nähtavaks tehtud vorm, vaid sel on oma grammatiline ülesehitus.

Kuigi tavaliselt kurdid õpivad eesti keelt koolis, on viipekeelsetele inimestele eesti keel võõrkeeleks. Kurdil on ükskõik millist viipekeelt palju lihtsam ära õppida kui eesti keelt. «Nad õpivad need innukalt ning suhtlevad rahvusvaheliselt väga edukalt,» lisas Hollman.

Eesti keele kasutamine lihtsustab kurtide toimetulekut kuulvas ühiskonnas. Kirjalikus suhtluses kasutavad kurdid enamasti eesti kirjakeelt, kuigi lauseehitust võib mõjutada viipekeele lauseehitus. Samas mõjutab eesti keel ka eesti viipekeelt, sest kaks keelt on omavahel intensiivses kontaktis. Eesti viipekeeles kasutatakse konstruktsioone või viipeid, mis on tulnud eesti keelest.

See, et Eesti kurdid kasutavad eesti viipekeelt, pole samuti iseenesestmõistetav. Suuliste keelte ja viipekeele piirkonnad võivad, aga ei pruugi kattuda. Ühel territooriumil võib kasutuses olla üks suuline keel, aga samas mitu erinevat viipekeelt või vastupidi. «Ameerikas ja Inglismaal räägitakse inglise keelt aga ameerika ja inglise viipekeeled on täiesti erinevad keeled,» toob Hollman näite.

VIIPEKEELE TEOORIA

Doktoritöö teoreetiliseks aluspõhjaks on Brent Berlini ja Paul Kay 1969. aastal avaldatud teooria, et värvinimede rohke esinemine keeles on seotud keele arenguetappidega. On jõutud järeldusele, et keeled järgivad värvinimede keelde ilmumisel ühtset loogikat ja seaduspära. Täielikult väljaarenenud põhivärvinimede süsteemiga keeles on kokku 11 põhivärvinime: valge, must, punane, roheline, kollane, sinine, pruun, lilla, roosa, oranž ja hall. «Mina jälgisin, kus selle teooria taustal eesti viipekeel asub ning kas samad seaduspärasused, mis kehtivad suulistes keeltes, kehtivad ka eesti viipekeeles,» selgitas Hollman.

Viipekeele värvinimede uurimisel kasutatud meetodika

oli põhimõtteliselt sama, mis suuliste keelte uurimise puhul. Uuring koosnes mitmest testist, kus uuriti 50 Eestis elava kurdi värvinimede kasutust.

KURTIDE UURIMINE

Kõigepealt tehti loetelukatse, kus keelejuhil paluti nimetada nii palju värvinimesid, kui talle meelde tuleb. Nimeandmiskatses näidati uuritavale juhuslikus järjekorras 65 värvitahvlit ning paluti nimetada, mis värvi need on. Tähtis on ka keskkond, kus teste tehakse, kõige parem on loomulik ja hajutatud päevavalgus.

Suurim erinevus seisnes selles, et Hollman pidi uuringu tegema viipekeeles. «Ma salvestasin kõik intervjuud videosse ja pärast transkribeerisin kõik vastused kirjalikku vormi.» Otseselt midagi uut autor välja töötama ei pidanud, sest samal ajal doktoritöö andmete kogumise osales ta eesti viipekeele transkriptsiooni süsteemi väljatöötamises. Selle süsteemi abil oli võimalik sisestada kurtide viiped edasiseks töötlemiseks vajalikul kujul videost arvutisse. Viibete transkriptsioonisüsteemi kasutatakse ainult keele uurimisel, viipekeelsed inimesed sellist

üleskirjutamise vormi ei kasuta.

Viipe transkribeerimisel kasutatakse viipe foneemideks eraldamist ning igale foneemigrupile sümboli andmist. Foneem on keeles väikseim keeleüksus, mis võimaldab eristada tähendusi. Viipekeeles esitatakse foneemid samaaegselt, need ei järgne üksteisele nagu suulistes keeltes. Viipekeele foneemideks on käekuju, millega viiped moodustuvad, peopesa ja sõrmede suund, moodustuskoht, kus viibe artikleeritakse ja liigutus millega viibe moodustatakse.

VÄRVINIMEDE ARENG

Liivi Hollman jõudis eesti viipekeele värvinimesid kogudes ning tulemusi analüüsides järeldusele, et eesti viipekeel tõepoolest järgib samu seaduspärasusi, mida uurijad on täheldanud suuliste keelte puhul.

Hollman leidis, et eesti viipekeeles on kasutusel üheksa põhivärvinime: must, valge, punane, kollane, roheline, sinine, hall, pruun ja roosa-lilla. Berlini ja Kay keelearengu teooria järgi võib eesti viipekeelt pidada seitsmendas ehk viimasest arengustadiumis olevaks keeleks.

Värvinimede viipeid, mis Berlini ja Kay keelearenguteooria järgi keelde kõige esmalt ilmuvad, on ka eesti viipekeeles kõige esile tulevamad

«Niipalju kui on võimalik viipekeele etümoloogiasse süüvida ja nende viibete päritolu oletada, siis tundub, et esmalt keelde ilmuvate viibete hulgas on oluliselt rohkem omaviipeid,» järeldas Hollman oma dokto-

ritöös. Nende eesti viipekeele viibete hulgas, mis keelde ilmuvad hiljem, tulevad esile laenu vene viipekeelest, osaliselt isegi sugemetega ameerika ja prantsuse viipekeelest.

Värvinimed lilla ja oranž praegu eesti viipekeeles veel põhivärvinimed ei ole, sest nende värvide nimetamisel kasutatakse väga erinevaid viipeid ning nende kahe värvi nimed on laenatud eesti keelest.

Keel muutub pidevalt ning nii nagu eesti keeles, tuleb ka eesti viipekeelde uusi viipeid juurde ja osa jääb kasutusest välja. «Ma oletan, et mõne aja pärast lilla ja oranži nimed on juba põhivärvinimed, aga täna veel mitte.»

Lisaks selgus doktoritööst, et kurdid kasutavad eesti viipekeeles heledamate lillade ja roosade

toonide tähistamiseks ühte ja sama viibet. Hollman arvab, et tulevikus hakkavad keelearengu tulemusena need kaks nime samuti tähenduslikult eristuma.

KOKKUVÕTE DVD PEAL

Selleks, et doktoritöö tulemustega saaks tutvuda ka kurtide kogukond, on tööga kaasas DVD plaat, millel on kokkuvõtte eesti viipekeeles.

Doktoritöö tasemel eesti viipekeelt väga palju uuritud pole. Hollmani sõnul on kahetsusväärne, et tema kui viipekeele uurija on kuulja. «Mitte et ma olen kurb, et ma kuulja olen, vaid et mina uurijana tulen ikkagi väljastpoolt kogukonda ja uurin seda kui võõrkeelt.» Autor tahaks loota, et üsna pea on Eestis kurte viipekeele uurijaid rohkem.

Urmas Sutrop

Eesti Keele Instituudi direktor, Tartu ülikooli antropoloogilise ja etnolingvistika professor, doktoritöö juhendaja.

Liivi Hollmani doktoritöö põhivärvinimedest eesti viipekeeles on teaduslikult erakordselt suure väärtusega. Tema töö põhineb Berlini-Kay paljudiskuteeritud põhivärvinimede universaalsel evolutsiooniteoorial. Teooria on sõnastatud ja seda on seni edasi arendatud suuliste keelte põhjal. Ühelt poolt rakendatakse doktoritöös seda teooriat maailmas esmakordselt viipekeelele ning seejuures piisavalt esindusliku

empiirilise materjali põhjal. Teiselt poolt muudab uurimusteooria tugevamaks ja veelgi universaalsemaks, kuna näitab, et see ei kehti mitte ainult suuliste, vaid ka viipekeelte puhul.

Dissertant on teinud ära suure töö eesti viipekeele põhivärvinimede väljaselgitamisel. Kuna eesti viipekeelt on üsna vähe uuritud, siis on siin esmakordselt lahendatud paljud eesti viipekeele kirjeldamise ja ehituse probleemid.

Koos oma kolleegidega on ta välja töötanud originaalse eesti viipekeele transkriptsioonisüsteemi, milles pandi kirja ka uuritud viiekümne keelejuhi värviviiped.

Ühtegi seadust Tartu ülikooli kohta ei tehta ilma Tartu ülikoolita*

PAARI NÄDALA EEST KUTSUS REKTOR ALAR KARIS AVALIKKUST DISKUTEERIMA TARTU ÜLIKOOLI SEADUSE MUUDATUSE ÜLE, MILLELE JÄRGNES PALJU AVALIKKE ARVAMUSAVALDUSI. NÜÜD SAID SEL TEEMAL APRILLIKUU NÕUKOGUS ESMAKORDSELT KOOS MÕTTEID VAHETADA KA PROFESSORID, DEKAANID JA ÜLIÕPILASTE ESINDAJAD, EHK KÜLLALTKI KRIITILINE MASS MUIDU NII INERTSEST ÜLIKOOLIPEREST.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Ligi nelja ja poole tunni pikkusest nõukogu istungist viimase tunni vaidlesid nõukogu liikmed ülikooli seaduse muudatuse üle ning etteruttavalt öeldes otsust ühe või teise mudeli kohta vastu ei võetud. Ülikooli ning haridus- ja teadusministeeriumi kokku pandud töörühma ülesandeks sai valmistada ette konkreetsed põhiküsimused, mis võimaldaksid järgmises või ülejärgmises nõukogus teha juba konkreetsemad otsused. Töörühma lisatakse nõukogu liikmete soovil akadeemilise kogukonna esindajad.

Niisiis saab arutelu ülikooli sees alles hoo sisse. Kuigi rektoraadi nõuniku Mihkel Pärnoja või strateegilise analüüsi juhi Annika Tina osalusel on muudatuse kontseptsiooni (just kontseptsiooni, sest eelnõud kui sellist veel ei ole, rõhutas rektor) arutatud teadus-

kondade nõukogudes ja ka mõnel valdkondlikul koosolekul, seisab ees TÜ töötajate ja üliõpilaste arutelu 11. mail ning konverents 14. mail, kus kogutakse veelgi ideid ja ettepanekuid.

Seadusemuudatuse kontseptsiooni tutvustamisel nõukogu liikmetele meenutas rektor Karis, et eelmises arengukavas (2008) oli kirjas eesmärk töötada välja rahvusülikooli seadus. Sellest lähtuvalt alustati 2005. aastal ülikooli seaduse ettevalmistamist. Tollases kontseptsioonis oli rektori sõnusti samuti arvestatud vajadust kaasata huvirühmi väljastpoolt ülikooli.

Majanduspoliitika professor Jüri Sepp, kes tollal kontseptsiooni väljatöötamises osales, vaidles küll vastu, et toona ei jõutud aruteludes praeguse eesmärgini – välise juhtimiskoguni. Pigem oli eesmärk kaasata välisliikmeid nõuandjatena.

Peale sisemise vajaduse muuta ülikooli seadust, nimetas rektor

ka välise – nimelt on naaberriikides toimunud palju sarnaseid muutusi. Tegelikult on muutustes paljud Euroopa ülikoolid, igaüks neist otsimas enda jaoks parimat võimalikku juhtimismudelit. Karise väljapakutud mudeli (ta küll ei soovi seda nimetada «Karise mudeliks» või «ideeks») on välja töötanud TÜ ning haridusministeeriumi töörühm. Töörühm on uurinud eri riikide ülikoolide juhtimismudeleid ning võtnud Annika Tina sõnusti eri aspektides eeskujuks rohkem Rootsi, Taani, Austria ja Norra ülikoolidelt.

See, millise mudeli valib Tartu ülikool, on rektori sõnade järgi ülikooli inimeste enda kätes.

Kuna teaduskondade nõukogudes on seda teemat juba põgusalt arutatud, tegi Mihkel Pärnoja aruteludest lühikese ülevaate. Kontseptsioonil on kaks tahku: rahvusülikooli ja juhtimismudeli valiku küsimus. Pärnoja sõnul rahvusülikooli staatuse selgem määratlemine ja sellest tulenevad

ülesanded ülikoolile teaduskondades vastuseisu ei tekitanud, pigem tekitas küsimusi professuuride loetelu. Minister Tõnis Lukas loetles 28. aprilli Foorumi saates järgmisi võimalikke professuure: arheoloogia, eesti ajaloo, eesti keele ajaloo ja murrete, eesti keele võõrkeelena, läänemeresoome keelte, tänapäeva eesti keele, eesti kirjanduse, eesti ja võrdleva rahvaluule, etnoloogia ning kultuuri-teaduste professor.

Ettearvatult tekitas teaduskondade nõukogudes enam küsimusi juhtimise ümberkorraldamine. Väljakäidud mudelile oli nõukogudes enamasti selge vastuseis – kartusi väljendati seoses autonoomia, akadeemilise vabaduse ohtu sattumise, rektori nimetamise korra, uue nõukogu liikmete prognoositava poliitilisuse, raskusega leida nõukokku sobilikke liikmeid jne.

Kuigi avalikkuses on juttu olnud, et minister saadab seaduse eelnõu kooskõlastusringile mai lõpus, siis Pärnoja kinnitusele on see ebareaalne. Ajakava oli planeeritud ootuses, et seadus läheb riigikokku enne suvevaheaega.

Pärast Pärnoja ülevaadet tõstatas rakubioloogia professor Toivo Maimets küsimuse, et mida ülikooli nõukogudes tegelikult praegu arutatakse. Millal saab ülikool nõukogu tasemel arutada eelnõu, millel on kaasas seletuskiri ja analüüs? Rektori selgituse kohaselt ongi eesmärk leppida enne kokku põhimõtetes, sest väljatöötamisel ei ole veel eelnõu, vaid kontseptsioon.

Vahepeal osutas sotsiaalse kommunikatsiooni professor

Marju Lauristin paarile vastuseta küsimusele, nagu näiteks, mille põhineb ootus, et ülikoolil õnnestub välise otsustuskogu loomisel see, mis ei ole õnnestunud Rahvusringhäälingul – finantseerimise paranemine. Rektor tõi ülikooli senise otsustusvõimetuse näiteks siiani lahendamata väikeste erialade probleemi. Tsiiviilõiguse professor Paul Varul küsis pärast Maimetsa soovi positsioneerida praegune olukord, järgmise olulise küsimuse kogu ülikoolisese arutelu planeerimisel – mis saab edasi ehk kuhu tahab ülikool jõuda? Varuli ettepanek oli kokku leppida, millal nõukogu saaks seadusemuudatuse kontseptsiooni konkreetset arutada ning võtta arutelu põhjal vastu otsuse, sest «muidu jätkub meil põnevat jutuainet veel õhtuni». Varul rõhutas, et vältida tuleks seaduse eelnõu minekut kooskõlastusringile enne, kui Tartu ülikool on kujundanud seisukoha.

Ent põnevat jutuainet jätkus siiski.

Praktilise filosoofia professor ja eetikakeskuse juhataja Margit Sutrop osutas, et praegune töörühm ei ole defineerinud rahvus-ülikooli rolli. Seda ei ole võimalik teha ilma akadeemiliste persoonide kaasamiseta. Niisamuti ei ole võimalik Sutropi hinnangul eristada akadeemilisi küsimusi finantseerimise küsimustest sellisama väikeste erialade probleemi näitel. Sutropit toetas oma sõnavõtus ka professor Maimets ning arutelu lõpuks otsustati kaasata töörühma ka akadeemiline pool.

Kantsler Andres Liinat märkis, et iga organisatsiooni, ka

KAVANDATAVATE MUUDATUSTE ARUTELUD

Esmaspäeval, 10. mail toimuvad nõukogu saalis arutelud Tartu ülikooli seaduse kavandatastavatest muudatustest.

Kell 14 on arutelule oodatud ülikooli töötajad ning kell 16 üliõpilased. Mõttevahetuse avamiseks tutvustatakse seaduse muutmise vajadust ning kavandata-vaid uuendusi ülikooli juhtimisskeemis. Osalejatel on võimalus esitada küsimusi ja ettepanekuid, millele vastavad rektoraadi liikmed ning Tartu ülikooli seaduse uue redaktsiooni kavandi ettevalmistamise töörühma liikmed.

ülikooli eesmärk on areng ning tema hinnangul ei ole konsensus arengu parim mootor. Kantsleri ja ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna dekaani professor Jaanus Harro lühikesest debatist tõstatus küsimus, kuidas arengut mõõta, ja õigupoolest kes ja kuidas seda mõõdab. Samal teemal võttis sõna ka arstiteaduskonna prodekaan professor Sulev Kõks, kes märkis, et ülikoolil tundub olevat hirm peeglisse vaadata. Peeglisse vaatamise paralleeli kasutas ka Viljandi kultuuriakadeemia direktor Anzori Barkalaja, kes kiitis rektori valikut viia Tartu ülikooli seaduse muudatuse debatt avalikkuse ette – see näitab pigem ülikooli tugevust ja julgust vaadata peeglisse.

Biotehnoloogia professor ja geenivaramu direktor Andres Metspalu puudutas üht muudatuste aspekti, mis tekitas küsimusi ka teaduskondade nõukogudes – kas pakutud juhtimismudeliga kaotab ülikool osa oma autonoomiast. Metspalu sõnul on suurem oht see, et ülikool muutub nii sõltumatuks, et temast enam midagi ei sõltu.

Kriminoloogia professor ja õigusteaduskonna dekaan Jaan Ginther avaldas arvamust, et praeguste

probleemide raviks mõeldud mudel ei tundu enamikule ülikooli inimestele sobivat, mistõttu oleks tarvis välja töötada alternatiivsed ravimid ehk mudelid.

Rector võttis arutelu kokku – töörühma kaasatakse akadeemilise poole inimesi ning järgmiste nõukogu istungitel saavad nõukogu liikmed arutleda nii olemasoleva ravimi kui ka alternatiivide üle, et leida ülikoolile parim variant. Seda, et ravimit vaja on, keegi nõukogu liikmetest

aprillikuu istungil kahtluse alla ei seadnud.

Tartu ülikooli seaduse muudatuse kontseptsiooni dokumendid, nagu ka nõukogu istungite protokollid on ülikooli töötajatele kättesaadavad siseveebi kaudu (siseveeb.ut.ee). Tudengitele on kõik seaduse muudatuse kohta käiv info kättesaadav aadressil www.tyee.ee/ ylikooliseadus.

**rektor Alar Karis TÜ nõukogu istungil 30. aprillil 2010*

Võimalik juhtimismudel

ÜLIKOOLI NÕUKOGU

TÜ kõrgeim otsustuskogu, 11 liiget, moodustab vabariigi valitsus, volitused 4 aastat

REKTOR

TÜ tegevjuht ja akadeemiline liider, rektori nimetab 5 aastaks nõukogu

SENAT

TÜ akadeemiline otsustuskogu, 21 liiget, juhib rektor, liikmed valitakse akadeemilise kogukonna ja üliõpilaste poolt

KANTSLER

TÜ administratsiooni juht, ametisse nimetab nõukogu rektori ettepanekul

PROREKTOR(ID)

Vastutavad akadeemilise tegevuse eest rektori nimetatud valdkonnas, ametisse nimetab nõukogu rektori ettepanekul

TEADUSKONNA NÕUKOGU

Teaduskonna akadeemiline otsustuskogu, juhib dekaan, liikmed valitakse

TEADUSKONNA DIREKTOR

Teaduskonna tegevjuht, ametisse nimetab teaduskonna nõukogu kantsleri ettepanekul

DEKAAN

Teaduskonna akadeemiline liider, ametisse nimetab teaduskonna nõukogu rektori ettepanekul

Heli Aru

haridus- ja teadusministri nõunik;
TÜ seaduse uue redaktsiooni
kavandi töörühma liige

Me peaksime analüüsi-
ma senist ülikoolide
juhtimismudelit,
kuna see on kasutusel olnud
15 aastat. Selle aja jooksul on
maailm meie ümber palju muu-
tunud. Eesti ülikoolid konku-
reerivad inimeste ja raha pärast
välisülikoolidega. Kõrgharidu-
seteemalistes diskussioones on
rahulolematust selgelt tajutav,
seda ignoreerida pole mõistlik.

TÜ tänane otsustusmeh-
hanism on liialt orienteeritud

konsensuse saavutamisele,
status quo hoidmisele. Praeguse
nõukogu koosseisu juures näe-
vad liikmed otsuste mõjusid tih-
ti kitsalt iseenda, oma eriala või
struktuuriüksuse prisma, mitte
ülikooli kui terviku seisukohalt.
On mugav viriseda selle üle, mis
kõik on halvasti, kuid julgust ja
valmisolekut muutusteks pole.

Kui suudame kokku leppida
probleemides, maksab järgmi-
sena arutleda selle üle, mida ja
kuidas muuta. Uus juhtimis-
mudel peaks kindlustama eri
tasandite õiguste, kohustuste ja
vastutuse tasakaalu. Nõukogu
puhul oleks tegu kõrgeima ot-
sustuskoguga, mis võtaks vastu

otsuseid strateegilistes küsimus-
tes. Senati vastutus kõrgeima
akadeemilise otsustuskoguna
sisaldaks endas kõike akadeemi-
lise eluga seonduvat.

Erinevalt teistest riikidest
ei ole me pidanud võimalikuks
loobuda põhimõttest, et rektor
on või on olnud valitud profes-
sori ametikohale.

TÜ on avalik-õigusliku staa-
tusega Eesti Vabariigi rahvusüli-
kool. Selles osas muudatusi ei
toimu.

Küll on ministeeriumi seis-
koht, et rahvusülikooli staatuse-
ga peaks kaasnema ka vastutus,
mis tähendaks selle täitmiseks
ka lisarahastamist.

Rein Taagepera

Tartu ja California ülikooli eme-
riitprofessor

Kui Tartu ülikooli sisse
tuuakse kahe valitsemis-
keskuse süsteem (*dual
governance*), nii nagu seda
esineb USAs, tuleb hoolt kanda,
et see ei kujuneks seda tüüpi
ülikooli karikatuuriks. Praegu
valitseb Tartu ülikooli põhiliselt
rektori nõukogu, sest rektor
otsustab nõukogu päevakorra
ja sellega suuresti ka mida aru-
tatakse. Õppejõududel allpool
dekaani tasandit on vähe ütelda,
sest neil pole sõltumatut üle-üli-
koolilist kogu, kus oma huvisid
arutada ja kooskõlastada.

Kaksikstruktuuri näidiseks
on California ülikool, kus olen

aastakümneid õpetanud. On
Senat, kuhu rektor ega dekaanid
ei kuulu. Selle juhataja valivad
tavaõppejõud endi hulgast ja
seal saab kergitada ka selliseid
küsimusi, mille arutamist rektor
ei pea vajalikuks. On Regen-
did, kellede enamiku nimetab
riigijuht (California kuberner)
12 aastaks. Peamiselt on nad äri-
juhid. Kahe kogu vahel hõljub
rektor, kelle määravad Regen-
did kandidaatide hulgast, keda
esitab peamiselt õppejõududest
koosnev komitee.

Rektor peab oma eelarvet
õigustama parlamendi ees, kes
määrab riikliku toetuse suuruse.
Olen selle struktuuri toimimist
natuke pikemalt kirjeldanud
Eesti Päevalehes (27.04.2010).
Senatit huvitab rohkem akadee-

miline külg, regente majandus-
lik. Nende ja rektori vahelised
«tõkked ja tasakaalustused»
(*checks and balances*) kindlusta-
vad, et keegi ei saa ühepoolselt
küsimusi nii tõstata kui ka otsus-
tada. Kui üldse siirduda duaal-
süsteemile ja loota California
taolist tulemust, siis peab olema
kaks jõulist kogu, mitte üks
otsustav ja teine niisama. Selleks
peab Senatil olema omaette
juhatust, kuhu ei kuulu ei rektor
ega dekaanid. Kahe kogu ja
rektori vahel peavad olema tasa-
kaalustused, mis neid koostööle
suunavad – ja suhtluskultuur,
mis ei ülista oma jonnist ajamist.
Regendid peavad olema valitud
pikaks ajaks, välistades tegevpo-
liitikuid ja selliseid isikuid, kellel
tekiks huvide konflikt.

Jututeooria pürib eri teadusvaldkondadesse

NARRATOLOOGIA ON EESTIS ÜSNA UUS, KUID KIIRESTI ARENEV VALDKOND. MAAILMAKIRJANDUSE DOTSENDI MARINA GRIŠAKOVA SÕNUL UURIVAD NARRATOLOOGID PEAÄGU KÕIKE ALATES HAIGUSNARRATIIVIDEST JA LÕPETADES ETTEVÕTETE TEGEVUSE KIRJELDUSTEGA.

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Kuidas selgitada tavalisele inimesele, mis on narratoloogia?

Narratoloogia ehk jututeooria uurib lugusid ning nende jutustamist, kuid jõuab lugude ja jutustamise uurimise kaudu ka laiemas teemaringini: jutustamise seos taju, mõtlemise ja kogemusega; alternatiivse kogemuse maailmad (nt haiguse või traumaatilise kogemuse maailm); stereotüübid ehk freimid, mille abil uut kogemust vanadesse mõtlemis- ja käitumismallidesse tõlgitakse; aegruumi mõtteline ja keeleline kaardistamine; «mina» ehk subjektsus, mida filosoof Daniel Dennet nimetab narratiivi raskuskeskmeks; peegelneuronid, mis oletuslikult panevad lugeja või kuulaja jutustamisele empaatiliselts kaasa elama; osaluskultuur veebis, küberkirjandus jne.

Raske oleks nimetada humanitaar- või sotsiaalteaduste haru, mis poleks narratoloogiast mõjutatud. Narratiivi käsitletakse erilise tähendust loova vormina ning narratiivset mõtlemist mõtlemise eri moodusena –

vastanduses loogilis-teoreetilisele mõtlemisele. Viimane lähtub tõe kriteeriumist ning allub järjekindluse ja mittevasturääkivuse loogikale. Narratiivne mõtlemine on kontekstitundlik ning intersubjektiivne, kujunedes välja inimese koostoimes kaasolendite ning ümbritseva keskkonnaga.

Kui lühikesi jutte saab pidada juba narratiiviks?

Pakutud on eri kriteeriume: ajalisus, põhjuslikkus, kogemuslikkus, jutustamisväärsus jne. Märts Valtajaga tsiteeris ühes oma loengus Guatemala kirjaniku Monterroso lühinarratiivi: «Kui ta üles ärkas, oli dinosaurus veel seal». Olen tudengitega arutanud, milline võiks olla minimaalne kontekst selle narratiivi mõistmiseks. Pakuti erinevaid variante, nt «Spielberg «Jurassic Parki» võtetel».

Kui palju Eestis narratoloogia tegeletakse?

Eestis on narratiive (nt rahvajutte, elulugusid, haigus- või sünnituslugusid jne) kogutud ning empiiriliselt uuritud küll. Eriti aktiivsed on suuliste narratiivide kogumisel ja uurimisel olnud folkloristid.

Kuid tänapäeva narratiiviteoreetilise ning -filosoofilise mõtlemise rikkus pole veel jõudnud Eestis täiel määral kohaneda. Siin ollakse võõraste teooriate suhtes umbusklikud. Ütleksin selle kohta, et teoreetiline mõtlemine on vaid üks mõtlemise viis: mõtlemises on sageli keeruline «oma» ja «võõra» vahel selget piiri tõmmata. Praktika näitab, et rangete piiride tõmbamine ei mõju mõtlemisele hästi.

Mida põnevat toimub narratoloogia valdkonnas mujal maailmas?

Maailmas on mitmeid narratoloogiakeskusi ja projekte. Suurimad keskused on Pariisis, Londonis, Hamburgis ning Columbuses (Ohio ülikoolis). New Yorgi ülikoolis tegutseb narratiivse meditsiini keskus. Haigusnarratiivide uurimine võimaldab vaadelda haiguse maailma subjektiivse kogemuse vaatepunktist, millele ametlik, institutsionaalne haiguslugu ei anna sageli juurdepääsu. Uuritakse haigusnarratiive – isiklikke lugusid haigusest, sellest, milline on haige seesmine maailm ning

kuidas haigus isiklikku maailmapilti mõjutab.

Uuritakse ka näiteks korporatiivsed narratiive, mis on korporatsiooni või firma tegevust kirjeldavad lood. Mida nendest lugudest kaudselt teada saab?

Milline on firma või korporatsiooni identiteet, firma töötajate professionaalneidentsus, firmas vaikimisi kehtivad mängureeglid.

Viimasel ajal on aktiivselt uuritud narratiive küberruumis ning arvutimängudes. Aasta lõpus

ilmub kirjastuses Walter de Gruyter M.-L. Ryani ja minu toimetatud kogumik «Intermediality and Storytelling», milles on palju põnevaid artikleid arvutimängude, tele-, veebi-, koomiksi-, foto- ja filminarratiivide kohta. ①

Konverents narratoloogia uutest suundadest

28. – 30. maini toimub Tartus rahvusvaheline narratoloogia ehk jututeooria konverents «New Developments in Narratology: Cognitive, Communicative and Philosophical Approaches» («Uued arengud narratoloogias: kognitiivsed, kommunikatiivsed ja filosoofilised lähenemised»).

See on Põhjamaade ja Eesti narratiiviuurijate koostöövõrgustiku neljas konverents. Tartu konverentsi eesmärk on tutvus-

tada Eestis tänapäeva narratiiviteooria uuemaid suundi.

Peale Põhjamaade narratoloogiarõõrustiku liikmete, mainekate narratoloogide, kirjandusteadlaste, psühholoogide, sotsioloogide ja semiootikute esinevad konverentsil ka väliskülalised: silmapaistvad filosoofid Gregory Currie ja Daniel Hutto, meediatoreetik ja narratoloog Marie-Laure Ryan, semiootik Paul Copley, USA kirjandusteadlased Brian Richardson ja William Marling.

Konverentsikavas on esindatud erinevad temaatilised plokid:

filosoofiline, kognitiivne ja kommunikatiivne suund, terve seksioon on pühendatud ennast kognitiivsele narratoloogiale vastandavale «mitteloomulikule narratoloogiale».

Kavas on ka terve hulk rakenduslikke ettekanneid: nt psühholoog Lars-Christer Hydén'i ettekanne haigusnarratiividest, Tarja Aaltoneni ettekanne kõnehälvatusest, Kai Mikkoneni ettekanne koomiksiraamatute narratiividest jpt.

and, they lived
happily ever after

ÕPPEPROREKTOR
PROF BIRUTE KLAAS

Sügisest muutub ülikoolis hindamis- süsteem

SAMAL AJAL, KUI ÜLIÕPILASED JUBA PEATSILT KÄTTE JÕUDVA SUVE PEALE MÕTLEVAD, ON ÜLIKOOLI JUHTKONNAL KÄES AEG VALMISTUDA SÜGISEL ALGAVAKS UUEKS ÕPPEAASTAKS. ÕPPEPROREKTOR BIRUTE KLAASI SÕNUL ON MUUDATUSI OODATA NII HINDAMISSÜSTEEMIS KUI KA ÜLIÕPILASTELE MÕELDUD VEEBILAHENDUSTES.

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Mis on kõige suurem muutus, mis õppekorralduseeskirja järgi sügisest kehtima hakkab?

Haridus- ja teadusministri määrusest lähtudes peab ülikooli õppekorralduseeskiri minema vastavusse uue hindamissüsteemiga, kus hinnatakse üliõpilase õpiväljundite omandamist. Vanas süsteemis rääkisime sellest, mitu protsenti peab üliõpilane aineist omandama, et saada positiivset hinnet E-st A-ni. Nüüd ei kasutata enam protsente, vaid hindame õpiväljundite täitmist.

Mulle endale meeldib selgitamisel alustada E-tasemest. See on minimaalne teadmiste hulk, mille üliõpilane peaks õppeaines omandama ja õppejõud võiks südamerahuga öelda, et vaatamata teatud puudustele, aine läbimiseks sellest siiski piisab. Minimaalsed kriteeriumid pannakse paika E-ga ja sealt edasi A-ni välja. A tähendab, et üliõpilane on õpiväljundid omandanud suurepäraselt ning oskab neid ka loovalt kasutada.

Paljud õppejõud on öelnud, et nad on sellist lähenemist niikuinii kogu aeg ka kasutanud, nüüd peavad nad lihtsalt ise veel kord läbi mõtlema, mida nad üliõpilaselt oma aines nõuavad.

Aga lõpuks taandub see ikkagi ju mingitele punktidele?

Ei pruugi. Kui me räägime punktidest, siis valikvastustega ja punktidega hinnatavad eksamid on vaid üks osa kõikidest eksamivormidest. On ka eksamid,

mis sooritatakse näiteks essee kirjutamisega.

Võib-olla on lihtsam aru saada siis, kui me räägime arvestatud ja mittearvestatud süsteemist ehk mitteeristavast hindamisest. Seal on lihtne – selleks, et saada kätte arvestust, peab üliõpilane oskama teatud asju.

Niimoodi saab olema ka eristava hindamissüsteemi puhul. Selleks et saada kätte hinne E, peab õppeaine olema omandatud teatud tasemel. Kõike ei pea panema punktidesse – see on liiga formalistlik lähenemine.

Tudengi jaoks siis palju ei muutugi?

Tudengi jaoks muutubki see, et hindamiseks seatud kriteeriumid on nüüd seotud õpiväljunditega. Sageli on tudengid teinud päris põhjendatult etteheiteid, et nad ei saa aru, mida nende käest nõutakse.

Nad on kursuse läbinud, õpinud oma arust kõik selgeks ja siis küsitakse nende käest eksamil hoopis midagi muud. Nüüd saab üliõpilasel olema selgem arusaam sellest, mida õppejõud ühe või teise aine puhul üliõpilaselt eeldab.

KAS TÕESTI ON ÜLIÕPILASED HUVITATUD AINULT SELLEST, KUIDAS VÕIMALIKULT KIIRESTI ÜLIKOOI LÄBIDA JA TEHA SEE PROTSESS ENDA JAOKS VÕIMALIKULT VALUTUKS? ET SAAKS KIIRESTI LÄBI, TÖÖLE JA KÕIK.

Kas see tähendab see siis seda, et õppeainete kirjeldused teha se tunduvalt põhjalikumad?

Loomulikult. See info peab olema ka avalikult kättesaadav. Aine kirjeldustes peavad hindamiskriteeriumid olema piisavalt selgelt lahti kirjutatud, et iga tudeng saaks sellest üheselt aru.

Õppejõud on pidanud ja peavad ka edaspidi läbi mõtlema, mida nad täpselt hindamisel arvestavad.

Hindamine on õppeprotsessi üks osa, me ei saa jätta seda tähelepanu alt välja.

Muudatused tulevad kuidagi nii järsku. Kas ülemineku periood ei peaks olema pikem?

Me oleme sellest rääkinud juba pool aastat ja õppejõude on samuti mitu kuud koolitatud.

Õppeosakond on teinud väga tubli töö ja käinud instituutide kaupa õppejõude koolitamas ja nõustamas, koos on ained läbi vaadatud ja üritatud leida hindamiskriteeriumide kohta parimad kirjeldused. Praegu ongi ülemineku aeg.

Kui need kriteeriumid lahti kirjutatakse ja 1. septembrist selle süsteemi käivitame, siis eksameid hakatakse reeglina tegema alles semestri lõpupoole. Ma loodan, et selleks ajaks on ehk kõik juba harjunud.

Te kohtusite 18. märtsil üliõpilastega, et rääkida nende osalusel õppekorralduse arengus.

Millest see oli ajendatud?

Otsene ajend oli mure, ka rektori tasandil, kas ülikoolis on õppega ikka kõik kõige paremas korras.

Kõige otsesema tõuke andis muidugi varakevadel meediasse jõudnud probleem keemiaõpetajate õppekavaga loodus- ja tehnoloogiateaduskonnas, millega seoses sai ülikool paraku ebameeldiva tähelepanu osaliseks.

Soovisime välja selgitada, kas see oli üksikjuhtum või on meil üliõpilaste seas rahulolematust rohkem.

Selleks korraldasimegi üliõpilastega kohtumise. Kutsusin sellele kohtumisele kõik üliõpilased, kes on ülikooli otsustuskogudes, st ülikooli nõukogu üliõpilasliikmed, teaduskondade nõukogude üliõpilasliikmed ja ka TÜÜE liikmed.

Kuidas kohtumine läks?

Minu esimene ebameeldiv üllatus oli see, et üliõpilasi tuli kohale väga vähe, kuigi kõigile saadeti personaalsed kutsed.

Need, kes kohale tulid, nimetasid, et ka nemad näevad ülikoolis probleemina üliõpilaste vähest aktiivsust õppekorralduslike, õppekavaarenduslike, õpet puudutavate otsuste, regulatsioonide, aga ka põhimõtete väljatöötamisel.

Siin on vaja üliõpilastele selgitada, et ülikool ootab selles kõiges nende aktiivsemat kaasalöömist. Üliõpilased kuuluvad kõikidesse otsustuskogudesse, seadusest tulenevalt on neis kõigis 20% liikmetest üliõpilased, mis on päris suur jõud.

Kas aga üliõpilased on suutnud ennast ülikoolis maksimaalselt kuuldavaks teha?

Kas nad on suutnud panustada põhimõtete väljakujundamisse ja ka otsuste vastuvõtmisse? Selles ma ei ole päris kindel.

Millest te kohtumisel täpsemalt rääkisite?

Rääkisime sellest, kuidas üliõpilasi ikkagi aktiveerida. Kas tõesti on üliõpilased huvitatud ainult sellest, kuidas võimalikult kiiresti ülikooli läbida ja teha see protsess enda jaoks võimalikult valutuks? Et saaks kiiresti läbi, tööle ja kõik. Ei tahaks seda eriti uskuda. Leidsime, et teha võib paljutki.

Kõigepealt tuleks harida meie tuutoreid, neid, kes töötavad esmakursuslastega. Tuutorite ülesanne ei ole ainult selgitada, mida õppekava endast kujutab, vaid ka seda, mida üliõpilased ülikooli arendusprotsessides kaasalöömiseks teha saavad.

Teine teema oli see, et me peaksime ergutama teaduskondi ja instituute oma üliõpilastega regulaarselt kohtuma.

Need kohtumised ei tohiks toimuda ainult siis, kui esile on kerkinud mingi suur probleem või ajakirjanduses on üles võetud mingi valus teema.

Leidsime, et teaduskond või instituut võiks vähemalt kord semestris kutsuda kokku konkreetset õppekaval või erialal õppivad üliõpilased ja arutada, kas kõik ikka on kõige paremas korras, saada üliõpilastelt vahetut tagasisidet

Küllap huvitab ka õppejõude ja instituuti tervikuna, kas ainete järgnevus on optimaalne? Kas see, mida õppejõud oma aines pakuvad, on optimaalne? Kas tagasisidet antakse piisavalt? Kas üliõpilased on rahul ja millised on nende ettepanekud? Üliõpilastele tuleks anda sõnum, et kui on mure, siis ei ole mõtet joosta kõigepealt ajakirjaniku juurde,

vaid peaks alustama instituudist, peaks alustama teaduskonnast. Ma olen päris kindel, et kui rääkida, siis on võimalik paljud asjad kohapeal lahendada.

Arutasime ka seda, et meie üliõpilane on harjunud aktiivselt suhtlema igasugustes foorumites ja virtuaalkeskonnas – käivitasime eelmisel aastal väga edukalt sisseastujate foorumi, mis töötab siia maani väga hästi. Sinna löime ka õppekorralduse nurgakese, kus saab vastuseid igapäevast õpet puudutavatele küsimustele.

Kindlasti tahame sellise foorumi luua ka tulevikus arendatavasse õppeportaali – keskkonda, kuhu üliõpilane siseneb ja kus on olemas tema igapäevaseks eluks vajalik informatsioon, tema töölaud, nt tunniplaan jne.

Mis on teie arvates praegu üliõpilaste suurimad mured?

Ma arvan, et suurimas ärevuses on praegu need üliõpilased, kes on õpinguid lõpetamas. Ma usun, et nende jaoks on üks väga aktuaalne teema väljumine *alma mater*'i kaitsvast rüpest tööturule. Kas suudetakse leida praegu masu ajal töökoht, kui Eestis on 100 000 töötut? Muidugi on kõrgharidusega töötute protsent ikkagi suhteliselt väike, kuid soovitan üliõpilastel kaaluda õpingute jätkamise võimalust, nii magistrantuuris kui doktorantuuris. Mida kõrgem on haridus, seda lihtsam on leida ka väärilist tööd.

Kui rääkida veel tudengi muredest, siis paljudele on probleemiks toimetulek. See, et meil saab õppetoetust ainult 15% riigieelarvelistest tudengitest

on paljude Euroopa riikidega võrreldes kahetsusväärselt madal näitaja.

Lisaks on õppetoetus väga väike. Ma usun, et just üliõpilaste sotsiaalsed garantiid on teema, kus Eestis ei ole paraku midagi väga head ette näidata. Ka see on probleem, et pooled tudengid saavad oma õppimise 100% tasuta ja pooled sama head tudengid peavad oma õpingute eest tasuma täies mahus.

Akadeemilise edukuse piir selle kahe grupi vahel on paiguti olematu.

Kas siin saab ka ülikool midagi ära teha?

Loomulikult üliõpilasi igati toetada. Aga ülikoolis sees on seda väikest raha väga keeruline ümber jagada. Me oleme teatud osa õppetoetuste summadest eraldanud majandustoetuste fondi, aga kui seda raha on nii vähe, siis selliste pisikeste ümberjaotamisega on raske midagi saavutada.

Suur abi on kindlasti ülikooli sihtasutuse juures tegutsevatest erinevatest fondidest, kust üliõpilased saavad õpinguteks toetust.

Samas lähenevad valimised. Siis on huvitav näha, missuguste platvormidega erinevad erakonnad Eestis välja tulevad.

Ma arvan, et see on aeg, kus üliõpilased peaksid väga aktiivselt kaasa rääkima, erakondadega suhtlema ja saavutama, et nende vajadusi ning õigustatud nõudmisi paremini arvesse võetaks. ①

Loe ka artiklit üliõpilasesinduse kohta, lk 32.

Esinduse tegevus jääb tavatudengile kaugeks

KUIGI TARTU ÜLIKOOLI ÜLIÕPILASESINDUSE MÄRTSIKUISTEL VALIMISTEL HÄÄLETAS ESINDUSE KANDIDAATIDE POOLT 22% ÜLIKOOLI TUDENGITEST, EI OLE ÜLIÕPILASED ESINDUSE TEGEVUSEGA ERITI RAHUL.

Tartu ülikooli üliõpilasesinduse 2010/2011 koosseis esimesel üldkoosolekul ja juhatuse valimisel.

Foto: Jüri Pilviste

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Nii Tartu ülikooli üliõpilasesinduse (TÜÜE) juhatuse esimees Alo Lõoke kui ka õppeprorektor Birute Klaas pidasid 22%-list valimisaktiivsust küllaltki heaks näitajaks. Klaas tõi võrdluseks viie-kuue aasta taguse aja, kui tudengite valimisaktiivsus oli vaid 5%. Üheks valimistel hääletamise suurenemise märgatavaks põhjuseks oli nii Klaasi kui ka Lõokese hinnangul üliõpilasesinduse valimiste kolimine ÕIS-i.

Võrreldes Eesti Maaülikooli, Eesti Infotehnoloogia Kolledži ja Tartu Teoloogia Akadeemiaga, kus valimisaktiivsus ületas 30% piiri (vastavalt 35%, 32% ja 33%), on TÜ üliõpilasesindusel aga veel pikk maa käia. Klaas märkis, et üliõpilaste valimisaktiivsuse suurendamiseks peaks esindus olema aktiivsem. «Nad peaksid näitama, et nad on ülikoolis konkreetne partner, kellega on võimalik üliõpilasi puudutavaid asju arutada ja kellega on hea teha konstruktiivset koostööd.»

TÜÜE juhatuse esimees Alo Lõoke arvas, et valimistes osalemise protsenti on võimalik suurendada ning esinduse ja ka valimistoimkonna roll on siin tähtis. «Ühtepidi saab ennast tõestada tööga. Kui esindus paistab silma, siis on ka huvi suurem.»

TUDENG EI TUNNE OMA ESINDAJAT

Seda, et esindus peaks senisest aktiivsem olema, kinnitas ka sügissemestri lõpus Eesti Sot-

siaalteaduste Üliõpilaste Liidu (ESTÜL) korraldatud küsitlus, kus 887 TÜ üliõpilast Tartust, Pärnust, Viljandist, Türitl ja Narvast avaldasid arvamust esinduse töö ja funktsiooni kohta.

Küsitluse kokkuvõttest selgus, et viiendik tudengitest ei ole TÜÜE tegevusest midagi kuulnud või pole sellele tähelepanu pööranud. Tudengid arvasid, et esindus peaks rohkem vaeva nägema enda tutvustamisega üliõpilaste seas. Siis teaksid üliõpilased paremini, mida saab esindus nende jaoks konkreetselt ära teha.

Kuidas teavitada tavatudengit esinduse tööst rohkem – see teema on õppeprotektor Birute Klaasi sõnul arutluse all igal aastal. «Ma teeksin liiga nii praegusele kui ka eelmistele esindustele, kui ütlesin, et nad ei teadvusta probleemi. Esindus on tõepoolest sellest aru saanud,» lisas Klaas.

LÜHIKE AMETIAEG SEGAB SÜVENEMAST

Klaasi arvates peaksid üliõpilased rohkem nägema, mida esindus teeb. Huvitavate vaba aja tegevuste organiseerimine on üks pool esinduse tegevusest, teine ja sama tähtis osa on partnerlus õppeprotsessis. «Kaasaarvatud üliõpilaste huvide jõuline esindamine ülikoolis õpet puudutavate põhimõtete läbirääkimisel või regulatsioonide kehtestamisel.»

Üliõpilaste huvide esindamine ülikoolis peaks olema konstruktiivne ning tuginema esinduse kindlal nägemusel. Üks põhjus, mis segab esindusel kindlat nägemust omamast, on liiga lühike ametiaeg, sest esinduse liikmed

valitakse igal aastal uuesti. Selleks, et suuta ülikoolis kõrgemal tasandil kaasa rääkida, on vaja asjast aru saada ja süveneda. «Nüüd ongi küsimus selles, kui palju on üliõpilastel, kes on valitud esinduspositsioonidele, aega, jõudu ja tahtmist süveneda,» leidis Klaas.

RAHULOLEMATUS TÜÜE TEGEVUSEGA

Ka ESTÜL-i uuringutulemused kinnitavad, et üliõpilasesinduselt oodatakse rohkem tudengi probleemidega tegelemist ja tema õiguste eest seismist. Need 87% küsitlusele vastanutest, kes on TÜÜE olemasolust teadlikud, kirjeldasid esinduse mainet pigem negatiivsena, isegi kui tudengid olid esinduse tegevusega rahul või pigem rahul.

Vastanud leidsid, et praktikas ei vasta üliõpilasesinduse tegevus ootustele ja püstitatud eesmärkidele. Nad märkisid, et TÜÜE tegevus on muutunud liiga üritustekeskseks, samas kui peamine eesmärk – üliõpilaste õiguste ja huvide eest võitlemine – on peaaegu olematu. «Üliõpilased tunnevad, et esindus on eemalseisev ning sisulist abi on sealt raske saada,» seisab uuringuprojekti tulemuste analüüsis.

TÜÜE juhatuse esimees Alo Lõoke nõustus uuringu tule-

VIIENDIK TUDENGITEST EI OLE TÜÜE TEGEVUSEST MIDAGI KUULNUD VÕI POLE SELLELE TÄHELEPANU PÖÖRANUD.

mustega ning nentis, et viimastel aastatel pole esindus konkreetsete sõnumite või eriliste lahendustega välja tulnud. Ta lisas, et esindusel on vaja väga selgeid plaane ning kõvasti tööd teha, et tudengite suhtumist muuta.

PROBLEEMNE VALIMISEESKIRI

Üks rahulolematuse põhjustajaid on ka TÜÜE valimiskord, mis on tekitanud tudengites segadust. Eesti Üliõpilaskondade Liidu koostatud üliõpilasvalimiste hea tava, millega liitus ka TÜ esindus, lubas demokraatlikke ja ausalt korraldatud valimisi. Samas ei saa praegust esinduse valimise korda täielikult demokraatlikuks pidada.

Nimelt sätestab TÜ esinduse valimiseeskiri, et tudeng saab valida ainult oma koduteaduskonna või -kolledži kandidaatide poolt. Tänavu oli mitu nn valimisringkonda esindatud ainult ühe kandidaadiga. Nendeks olid filosoofiateaduskond, arstiteaduskond ning Türi, Pärnu, Narva kolledžid ning Viljandi kultuuriakadeemia.

«Ära viska oma häält prügi-kasti,» ärgitas esinduse hüüdlause valimiste ajal kõiki tudengeid kindlasti oma arvamust avaldama. Ühe kandidaadiga struktuuriüksuste tudengitel oli ainult

kaks võimalust: kas hääletada ühe ja ainsa kandidaadi poolt või siis «visata» oma hääle minema. Kõige kurvemas seisus olid aga kõik kehakultuuriteaduskonna 529 tudengit, kel ei olnud ühtegi kandidaati valida ning kes seetõttu kogu valimistrallist kõrvale jäid. Huvitav on ka fakt, et ainus filosoofiateaduskonna kandidaat sai esinduse valimistel kõige rohkem hääli ehk 437 häält.

Birute Klaas on kindel, et praegune valimiskord on ajendatud mõttest, et koduteaduskonna esindaja tunneb oma tudengeid kõige paremini ning kaitseb ka oma teaduskonna huvisid kõige paremini. «Aga ilmselt on midagi paigast ära, kui on teaduskonnad, kus pole ühtegi esindajat,» lisas Klaas.

MÕLEMAL SÜSTEEMIL OMA VEAD

Klaas tõstatas küsimuse, kas olukord muutuks paremaks, kui üliõpilased saaksid valida ühtset nimekirja või oleks ka sellisel juhul valik ainult paari teaduskonna esindajate vahel. Ta leidis, et mõlemal süsteemil on omad puudused ja vored, aga oluline on see, et üliõpilasesindusel oleks kogu ülikooli mandaat.

Alo Lööke näeb teaduskonnadepõhises valimissüsteemis vahendit, kuidas üritatakse võidelda poliitiliste nimekirjade vastu. «Sellega lõhuti ära võimalus kandideerida koos sõpruseltskonnadel, kas poliitilistel või korporatsioonidel, mis iganes mõttekaaslaste nimekirjadel.»

Lööke ei näe vajadust muuta praegust valimiskorda, vaid lubab,

et esindus hakkab järgneva aasta jooksul tegema tööd selle nimel, et olemasolev paremini tööle rakendada. Kui märtsikuistel valimistel kandideeris esinduse 31 kohale kokku 35 kandidaati, siis praeguse juhatuse eesmärk on korraldada järgmised valimised vähemalt saja kandidaadiga. «Siis oleks ka konkurents ja sisse ei saaks odava populaarsusega, et sa oled ainuke kandidaat ja tead, et niikuinii saad sisse.» Saja kandidaadi osalemist esinduse valimistel peab Lööke normaalseks ja arvab, et see peaks olema miinimum.

UUED LUBADUSED JÄRGMISEKS AASTAKS

Vastvalitud esindusel on lisaks kandidaatide arvu suurendamisele veel ambitsioonikaid plaane. Lööke kinnitas, et esindusel on suur potentsiaal, mida seni ei ole kasutatud. Eesmärgiks on võetud see, et aasta pärast keskmine tudeng mõtleks esindusest teistmoodi kui praegu. «Meil on nii palju valdkondi, kus annab tööd paremini teha. Meil on vaja panustada rohkem kommunikatsioonikanalitesse, turundustegevusse, teavitada oma nägemusest». Ta mõonis, et see nõuab esinduselt korralikku pingutust. «Peame ennast rohkem käsile võtma. Aga seda ei saa ju vägisi teha, kedagi sundida ei saa, inimestel peab ka rõõmu ja sära olema,» tuletas ta meelde, et TÜÜE-sse kuulumine pole kohustlik.

Loe ka Birute Klaasi intervjuud, lk 28.

KUI MÄRTSIKUISTEL ESINDUSE VALIMISTEL KANDIDEERIS 31 KOHALE AINULT 35 KANDIDAATI, SIIS AASTA PÄRAST PEAKS NEID OLEMA 100.

Terase pilguga üliõpilane, kes õiendas vastu

PRAEGUSELE EUROOPA KONTROLLIKOJA LIKMELE KERSTI KALJULAIKILE MEENUVAD ÕPINGU-
TEAJAST TARTU ÜLIKOO LIS NALJAKAD SEIGAD, NAGU VORSTI- JA SINGINÄITUS PUHTU PRAKTI-
KABAASI SAHVRIS NING TOIVO MAIMETSA PAHAMEEL LOENGUS HAIGUTAMISE PÄRAST.

Sigrid Söerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

«**P** olnud tema ega minu süü, et loeng algas pealelõunal kella nelja paiku, mis on minu jaoks teadmiste omandamise aspektist täiesti mõttetu aeg,» selgitab Kaljulaid. Omalaadne singinäitus 1989. aastal sai aga võimalikuks ainult tänu sellele, et kursusevenna isa oli seotud lihakombinaadiga, tollal ei olnud ju poest sinki ega vorsti saada.

«Meenub veel, et füüsilist ja kolloidkeemiat Mihkel Pärnoja esituses peeti nii raskeks aineks, et kursuse priimus (aitäh, Toomas!) oli valmis seda seletama ainult neile, kes veel midagigi taipasid. Siis see teine ešelon üritas endast veel nõrgemate teadmisi pisut upitada.» Metsabioloogidel oli nimelt pidevalt häda liigse keemiaga. Aga grupisisene tööjaotus – naised õppisid, mehed vastutasid igasuguse olmelise «orgunni» eest – toimis Kersti rühmas kenasti.

EUROOPA KONTROLLIKODA

KONTROLLIKOJA ROLL ON ANALOOGNE EESTI RIIGIKONTROLI ROLLIGA JA KONTROLLIKOJA LIIKME TÖÖ ON SUURESTI SEOTUD AUDITI TULEMUSTE EDASTAMISEGA VOLINIKELE EUROOPA KOMISJONIS JA EUROOPA PARLAMENDIS.

«Kui tõsisemalt rääkida, siis Eesti geneetika ja molekulaarbioloogia koolkond oli ka 1980. aastatel usumatult heal rahvusvahelisel tasemel, oli väga uhke olla üks neist, kel oli asja keemiahoone 0-korrusele ja legendidest rohkem tuntud neljandalegi.»

Õpingud, väikese tütre kasvatamine ja korporatsioon Filiae Patriae sisustasid Kersti tudengipõlve. «Mis üle jäi, kulus enamasti ellujäämistevõrke. Oli talongi- ja stipisaba aeg ja üldse selline aeg, kus niisama eluluga toimetulek sisaldas rohkelt aeganõudvat käsitööd.»

Just Tartu ülikooli astumine oli Kersti Kaljulaidi jaoks loogiline samm. «Metsa- või laborielu tundus ahvatlev viis nõukogude ühiskondlikust elust üsna eemale jääda,» põhjendab ta. «Tartu ülikool oli ja on ainus akadeemilist loodusteaduslikku haridust andev ülikool Eestis.»

SILM SÄRAS

Pealegi teadis Kersti juba enne ülikooli astumist, mida akadeemiline elu endast kujutab, sest tema ema tegi teadustööd terve Kersti teadliku lapsepõlve. Ka vanaema on Tartu ülikooli lõpetanud ja kuulus sarnaselt Kerstiga korporatsiooni Filiae Patriae.

Kuigi Kersti kultuurišokki ülikooli astudes ei kogenud, tuli tal ja teistel bioloogiatudengitel hakkama saada näiteks praeguse emeritprofessori Kalju Pöldvere anatoomiapraktikumides, kus töö hulk selle nimel, et üldse ülikooli püsima jääda, oli väga suur. «Maia Kivisaar, Lagle Kasak ja Rita Hörak jäidki ainsateks, kelle-

ga koos sain pisut teha ka teaduslikku tööd,» meenutab Kersti ja lisab, et tegelikult on ülekohtune siin välja tuua vaid mõnd üksikut nime. «Teades, kui armas oli mulle loodusteaduskond üldiselt ja kogu sealne kaader,» nime tab ta oma õpingute hilisemast perioodist veel Toivo Maimetsa. Tema loengud, mis kella nelja ajal pärastlõunal võisid küll haigutuse pälvida, olid oma olemuselt siiski kui värske tuuleõhk.

Professor Maimetsale on Kersti Kaljulaid tudengipõlvest meelde jäänud kui nutikas, ärksa ja terase pilguga üliõpilane, kes õiendas vastu ja segas vahele, mida Maimets üliõpilases hindas. «Õppejõuna tunned kohe ära, kellel auditooriumis silm vastu särab.» Kerstil sätas. Maimetsa hinnangul oleks praegusest Euroopa Kontrollikoja liikmest saanud kindlasti väärt õppejõud, ent elu viis ta loodusteadustest eemale juba magistriõpingutes.

«Kui ma 1994. aastal soovisin pärast pojaga kodus olemist tagasi tööle minna, ei oleks minu sissetulek erialasel tööl katnud kahe lapse lasteaiatasusid. Seega olin majanduspõgenik,» selgitab Kersti. Magistriõpe koduülikooli majandusteaduskonnas oli töö tõttu hädavajalik ja õnneks osutus see tema jaoks ka huvitavaks. Ja siit alates pidas ta kui Hunt Kriimsilm seitset ametit ühtejärke.

PIKAL KOMANDEERINGUL

Algas see 1990. aastate kiirelt areneva telekommunikatsiooni valdkonnaga, millele järgnesid Hoiupank ja Hansapank, kus ta tegeles investeerimispinganduse

ja ettevõtete ostu-müüginõustamisega.

1999. aastal kutsus peaminister Mart Laar ta enda meeskonda. «Kindlasti oli see kõige põnevam tööperiood minu elus, aga nagu poliitikud, nii kuluvad nõunikudki üsna kähku viledaks ja siis on kasulik jälle teha midagi kitsamat, konkreetsemat ja suuremat süvenemismõimalust pakkuvat.»

Võimaluse andis Gunnar Okk ja Kerstist sai Iru elektrijaama juht. «Aga hunt vaatab ikka metsa poole,» muigab ta. Ja nii on Kersti 2004. aastast uuesti avalikus sektoris, Euroopa Kontrollikojas asukohaga Luksemburgis.

Kuigi töö on viinud Kersti Eestist eemale, ei tunne ta end Eestist äraläinuna. «Ma olen enda arvates pikal komanderingul.» Suurem osa tema perekonnaliikmetest elab Eestis. Hobikorras toimetab Kersti endiselt Kuku raadios eurominuteid (seda küll Luksemburgist) ning peab oma kohuseks teha riigikogule ülevaateid Euroopa Kontrollikoja raportitest.

Niisamuti võtab ta aeg-ajalt Eesti avalikkuses põletavatel probleemidel sõna, kui seda temalt küsitakse. Kolleeg Rein Kilk Kuku raadio Keskpäevastunnist on öelnud, et jänuks Kersti Kaljulaid Eestisse, oleks temast saanud ehk peaminister ning võib-olla oleks Eesti juba eurotsoonis. Professor Maimetsa hinnangul võinuks Kerstist saada Tartu ülikooli rektorgi.

Ja kuigi Kerstit kutsutakse Maarjamaal eri seminaridele ja konverentsidele ning tehakse muid koostööpakkumisi, tuleb tal paljudest neist ära öelda. Üheks

suureks põhjuseks on kehv lennuühendus Tallinna ja Luksemburgi vahel. «Lihtsalt ei ole võimalik ühe päevaga Tallinnas ära käia.»

VAJALIK TOLERANTSUS

Tartu ülikooliga seob Kerstit ülikooli kuratooriumi liikmeks olek, ent ta nendib, et sidemed *alma mater*'iga on nõrgemad, kui ta sooviks. Tartu ülikooli arengut on ta aga eemalt jälginud ning tunnustab seda. «Kõrgharidusmaastik tervikuna on nii muutunud, et kui ülikool jänuks endiseks, oleks ta juba liiga marginaalne nii meie kui ka rahvusvahelisel kõrgharidusturul.» Tartu ülikool on Kersti hinnangul hästi kohanenud, pakkudes õppimisvõimalusi eri ootustega ülikooli tulnud üliõpilastele.

Nüüdsel üliõpilasel on 1980. aastatega võrreldes oluliselt rohkem valikuvõimalusi, et otsustada, mida õppida. Samuti on võimalik veeta osa stuudiumist väljaspool Eestit, harjuda teistmoodi mõtleivate inimeste ja eri kultuuridega.

«Eestlane on ikka veel suhteliselt ksenofoobne ja sellelki aspektist on tähtis, et tänapäevase hariduse juurde kuuluks ka kümbus teistmoodi arusaamades,» on Kersti kindel. Ta jätkab, et üliõpilased, kes kasvavad mitmekultuurilises keskkonnas, on tolerantsemad arvamuste paljususe suhtes ja nende Eesti saab lähikümneleil seega olema loomuldasemo-kraatlikum ja hoolivam. ①

Loe ka uudist TUMRI juubeli puhul ülikoolis avaliku loenguga esineva nobelisti kohta, lk 9.

KERSTI KALJULAI

- Sündinud 30. detsembril 1969. aastal Tartus.
- Lõpetas Tartu ülikooli 1992. aastal bakalaureusekraadiga bioloogias.
- 2001. aastal omandas TÜ-s kutsemagistri kraadi (MBA) ärijuhtimises.
- 1998–1999 töötas Hansapangas investeerimispanganduse osakonnas projektijuhina.
- 1999. aastal asus tööle toonase peaministri Mart Laari majandusnõunikuna.
- 2002. aasta veebruaris nimetati Eesti Energia AS Iru elektrijaama juhtimisarvestuse osakonna juhatajaks ning 2002. aasta septembris ettevõtete direktoriks.
- Esindas valitsust Eesti Geenivaramu nõukogus geenivaramu asutamisest kuni siirdumiseni tööle Euroopa Kontrollikotta.
- 2002–2004 oli üks Kuku raadio saate Keskpäevastund saatejuhtidest ja toimetab praegu eurominuteid.
- Alates 7. maist 2004 on Euroopa Kontrollikoja liige. Tema praegune auditivaldkond on tõukefondid (Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond ja Ühtekuuluvusfond).
- Valiti 2009. aastal aasta eurooplaseks.

Suusamatk Venemaal ja veel mägedes!

Vaade Petreliuse mäe tipust (1141 m)

SELLE AASTA MÄRTSI ALGUSES SUUNDUS SEITSMEST TARTU TUDENGIST KOOSNEV SELTSKOND SUUSAMATKALE VENEMAALE, SIHTKOHAKS KOOLA POOLSAAREL MURMANSKI OBLASTIS PAIKNEV HIBIINIDE MÄESTIK, KUS KOGETI NII PURGAAD, NÄHTI VIRMALISI KUI KA IMETLETI HINGEMATVAID MÄESTIKUVAATEID.

Martin Liira
geoloogia doktorant

Hibiinid olid NSVL-i ajal eestlaste seas väga populaarne matkapiirkond. Venemaa matkajate jaoks on seni ni tegu väga atraktiivse kohaga, kus suusamatkadele on lisandunud mitmeid võimalusi sõita slaalomi ja lumelauga ning tegeleda muude talviste atraktsioonidega. Ka Eesti matkajad on taas tasapisi leidmas teed Hibiinidesse.

Hibiinid sobivad eelkõige oma küllaltki hea ligipääsetavuse ja odavuse tõttu hästi esimeseks n-ö päris suusamatkaks mägedes – mäestik on Peterburist kõigest 24 tunni rongisõidu kaugusel, mis Venemaa mõistes on peaaegu siinsamas. Kuna mäestik on suhtelisele väike, saab seal lihtsalt läbida mitmeid orge ja kurusid.

Hibiinide mäestik on võrreldes teiste Venemaa mäestikega väga vana, juba üle miljardi aasta, ning seetõttu on loodusjõud selle

küllaltki madalaks kulutanud. Kõrgeim tipp, Judõtšvontšorr, on napilt üle 1200 m kõrge. Kuid mägede nõlvad on järsud ning kohati ka laviiniohtlikud.

Seega on soovitatav enne matka marsruut paika panna ning selle koostamisel väga täpselt arvestada rühmaliikmete eelneva kogemusega, ilmastikutingimuste ja palju muuga, sest hoolimata oma näilisest süütusest ei ole selles mäestikus surmajuhtumid harvad.

Esimene asi, mis Hibiinidesse jõudes selgeks saab, on see, et suuskade jalast võtmisel tuleb olla väga ettevaatlik, sest rajalt kõrvale astudes võib vajuda kuni vööni lumme. Tõesti, lund oli kordades rohkem kui Eestis, tänavu oli keskmiseks lumepaksuseks veidi üle meetri, aga see aasta oligi Hibiinides lumevaesem.

Lõkke tegemisel kasutasime spetsiaalset lõkkevõrku, mis takistas lõkkel sulatamast endale põhjatut auku. Ka mõne sammu tegemiseks telgist eemale tuli alati suusad alla panna.

VÖÖNI LUMME

Samuti peab teisel pool poolarjoont asuvas mäestikus matkamisel arvestama ka veidi krõbedamate külmakraadidega ning kiirelt vahelduvate ilmastikuoludega. Hommikul päikese- paistega algav päev võib õhtuks kujuneda tugevaks lumetormiks ehk purgaaks.

Ka meil ei õnnestunud purgaast pääseda, hoopis vastu- pidi, sattusime niivõrd tugeva tormi kätte, et telgi ärilendamise

vältimiseks pidime talle lumest lõigatud plokkidest seina ümber ehitama. Terve järgmise päeva olime sunnitud telgis veetma, sest torm ei tahtnud järele anda.

Päev otsa ühe koha peal passimine on võib-olla isegi piinarikkam, kui mõne raske tipu vallutamine. Sellistel hetkedel on kõige õigem kotist välja võtta nn matka sürpriis ehk mõni mõnus asi, millega teisi üllatada.

Kaasa oli võetud nii šokolaadi, maasikamoosi, õlut ja kellegi kotist tuli välja isegi üks šampus. Meeleolu loomiseks oli kaasa võetud ka kitarr ja kõik matkalis- sed said harjutada, mis tunne on näiteks labakindaga pilli mängida.

MAJESTEETLIKUD VAATED

Halvad ilmad lähevad alati mööda ja päiksepaistega on näha see peamine, miks mägedes matkal käiakse – mäed ise. Nii majesteet- likud vaated mõjuvad lauskmaa inimestele lausa müstiliselt, neist ei saa vist kunagi küllalt.

Muidugi mõista on mõnda rasket tõusu võttes keeruline keskenduda kaunile vaadetele.

Tuleb hoiduda kukkumast ja raske seljakott ei tee seda ka lihtsamaks. Aga üles jõudes algab uus laskumine ning sõpradega võidu nõlvast alla kihutamine pakub lusti veel pikaks ajaks. Õhtul lõkke ääres istudes ning teed juues on mõnus lihtsalt juttu puhuda ja näiteks uusi matkaplaane arutada.

Ka niisama öise taeva vaatamine on omaette elamus, mida kodus juba naljalt ei koge.

Algab see kerge helendava triibuna taevas, siis muutub triip laiemaks, tekivad uued lisaharud, kõik värvub heleroheliseks ja triipude rägastik hakkab väänduma ja pulseerima.

Vaatepilt muutub iga hetkega, taevasse tekib üha uusi kujundeid, kuni kõik tasapisi rahuneb ning mägede taha vajub. Virraliste nägemine on igale Hibiini- de-matkale omaette elamuste krooniks ning lootus on, et nad on seal ka järgmisel aastal.

Meie matka kohta saab rohkem lugeda koduleheküljelt taistoreied.blogspot.com, kus on ka täpsemaid juhiseid ning soovitusi teistele suusamatkahuvilistele. ☺

Suusad on kõige paremaks liikumise mooduseks. Matkal käisid loodusteaduste tudengid (pildil vasakult) Mikko Gaškov, Hendrik Proosa, Martin Liira, Meeli Mets, Johannes Vind, Kairi Kiik ja Uku Rooni.

Fotod: 2x Uku Rooni

MITTE AINULT SENFFI TREPID...

Foto: Andres Tennus

VALLIKRAAVI TÄNAVA SENFFI TREPPE TEAVAD PALJUD, KUID KAS KA SEDA, ET KUNSTNIK KARL AUGUST SENFF, KELLE SÜNNIST MÖÖDUS 240 AASTAT, OLII TARTU ÜLICOOLI JOONISTUS-KOOI ESIMENE ÕPETAJA JA LINNA KUNSTIELU EDENDAJA.

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Vähe sellest, tema õpilaste seas olid ka esimesed eestlastest kunstnikud.

Kas joonistuskool kasvataski kunstnikke? Ei, see ei olnud eesmärk, kuid valgustusajal peeti haritud inimeseks kõnekunsti ning oma mõtteid kirjast ja kunstis väljendada oskajaid. Kõikide kunstiilide aluseks seati joonistusõpetus. Juba rootsiaegses Tartu ülikoolis tegutsesid keelte, tantsu-, vehklemismeister jt, sealhulgas kunstnik.

KÕIK OSKAVAD JOONISTADA

Ka 1802 avatud ülikooli otsustati tööle võtta joonistamise ja vaselõike õpetaja. Ikka selleks, et haritud inimene ka joonistada oskaks. Tolleaegne kunstiõpetaja eeldas, et kõiki on võimalik joonistama õpetada ning ilu ja kunsti mõistma. Sõltumata erialast.

Eesti Kunstiakadeemias külalisõppejõuna tegutsenud kunstiteadlane Gerd-Helge Vogel on iseloomustanud akadeemilise klassitsismi kunstiteooriat Anton Raphael Mengsi seisukohaga, et kunst on õpetatav ja õpitav nagu iga teadus.

Kui tsaarivalitsus kehtestas 1804 gümnaasiumides kohustusliku joonistusõpetuse, pidi selle arendamisele kaasa aitama ka ülikool, seega joonistusõpetajaid koolitama.

Üks joonistusõpetaja ametisse võtmise põhjusi oli seegi, et praktilist joonistusoskust vajasisid ennekõike loodusteaduste ja

arstiüliõpilased, kel oli vaja osata oma uurimisobjekte kujutada. Botaanikutel tuli joonistada taimi, arstidel inimkeha. Foto-graafiat ju veel ei tuntud.

Nii jõudis Venemaa järele Euroopa ülikoolidele, kus joonistusmeistri koht oli ammu akadeemilise elu argipäev.

Kuid fotograafia levik oli ka suuresti see põhjus, mille tõttu lõpuks joonistuskooli tegevus 1893. aastal häabus.

VIIE KASTIGA DORPATISSE

Saksamaal sündinud ning kunstiõpetuse saanud Karl August Senff jõudis Tartusse 1803. aasta sügisel abikaasa, kahe lapse ja viie õppematerjalide kastiga, milles olid kipsmudelid, maalid, gravüürid jmt. Tartu ei olnud talle võõras. Ta oli veetnud ühe aasta õe juures, kes oli siin abielus astronoomiaprofessori Ernst Christoph Friedrich Knorrega. Oli siin ka joonistanud ning püüdnud õemehe kaudu oma töid Tartusse müümiseks saada.

Joonistuskool alustas tööd vana ülikoolimaja teisel korrusel Suurturu 6 (Rüütli tänava ja Raekoja platsi nurgal). Selle ruumid olid vastavalt kokkuleppele õppejõuga üliõpilastele avatud päev läbi. Õppetöö algas joonistamise ja maalimise algõpetuse tutvustava kahe tunniga nädalas, lisandusid eratunnid.

KUJUNDITEST KIPSFIGUURIDENI

Ülikooli kunstimuseumi direktor Inge Kukk, kes on teinud kaks joonistuskooliteemalist näitust,

peabki kõige olulisemaks Senffi rolli õpetajana.

«Senffi õpetus põhineb 17. sajandi kunstiakadeemiate õpetusel kergemalt raskema poole liikumisel. Alustati kõige lihtsamatest – geomeetristest kujunditest.» Kui käsi oli harjunud pliatsit hoidma ja viirutamine selgeks saanud, võeti ette taimed. «Neid püüti kujutada eri vaadetes, et varju ja valguse abil tekiks ruumiline pilt,» osutab Inge Kukk Senffi sünniaastapäeva näituse joonistustele. Esimese astme joonistamise juurde kuulus ka kopeerimine. Senffi kopeerivat joonistusmetoodikat on põhjalikult käsitlenud oma magistritöös kunstide osakonna õppejõud Rauno Thomas Moss.

Seejärel tuli puude-põõsaste joonistamine, mille puhul soovitas Senff taas pöörduda geomeetriste vormide poole. Inge Kukk selgitab, et puude kujutamisel tuli järgida vertikaalset või horisontaalset ovaali. «Näiteks kask sai joonistada püstise ovaalina, tamme horisontaalsena. Lehti oli sobiv joonistada grupeerituna, nii sai neile paremini valgust ja varju kanda.»

Kui puude joonistamine oli selge, võis neid maastikku sobitada, jagades pinna mitmeks tsooniks ja tuues esiplaanile mõne motiivi. Niimoodi jõuti kipsfiguuride joonistamiseni. Tutvuti ka ofordi, akvatinta ja vaselõikega. Kipsfiguuri joonistamine vastas juba kunstiakadeemia ettevalmistusklassi tasemele ja lõi andekamatele eeldused õppida edasi Peterburis või Lääne-Euroopas. Senffi juurest

KUNSTNIK KARL AUGUST SENFF 240

(12. märts 1770 –
14. jaanuar 1838)

Karl August Senff kasvas üles Saksamaal Halle peakiriku ülempastori 13-lapselise pere vanima pojana.

Esimesed kunstialased teadmised omandas ta Leipzigi Kunstiakadeemias, hiljem õppis Dresdeni Kunstiakadeemias ja Christian Leberecht Vogeli eratundides.

Hoolimata pere vastu-
seisust võttis ta 1803 vastu
joonistusõpetaja ametikoha
Tartus.

35 aasta jooksul arendas
ta joonistuskooli, kust kasvas
välja ligi 30 kunstnikku ja
teadmata hulk kunsti õppi-
nud tulevasi teadlasi. 1818
sai ta erakorraliseks profes-
soriks.

Ta on koostanud õp-
peotstarbeks näidisvihikuid
ning õpiku «Geometrische
Zeichenlehre».

Ta lõi vormikindlaid
seepia-, pastell- ja graafilisi
portreid ning klassitsistlikke
maastikuvaateid.

Samuti illustreeris Senff
teadusväljaandeid jm.

Kunstnik jagas joonistus-
õpetust ka oma lastele. Senff
noorem vend Karl Adolf
Senff oli Saksamaal tuntud
natüürmordi ja portreema-
lija.

Senff on maetud Vana-Jaa-
ni kalmistule.

Joonistusnäidis Senffi lillede ja viljade vihikust.

kasvasid välja tuntud baltisaksa kunstnikud August Matthias Hagen, Ludwig von Maydell, Johann Leberecht Eggink jt, aga ka esimesed eestlastest kunstnikud August Klara ja Woldemar Friedrich Krüger. Hagen, Maydell ja Krüger jätkasid oma õpetaja järel ise joonistuskooli õpetajate-na. Senff juures õppis ka tuntud vene luuletaja, TÜ audoktor (1816) Vassili Žukovski.

ESIMENE JOONISTUSMETOODIK

Kunstihariduse arendamiseks va-
jati õppematerjale. Senff täiendas
pidevalt Saksamaalt kaasatoodut
ja paarikümne aasta pärast oli
joonistuskogus juba üle tuhan-
de üksuse materjale. Praktiline
vajadus sundis Senff'i ka ise näi-
dislehti koostama, kasutades nii
enda looduseetüüde kui ka teiste

visandeid. Kokku koostas ta ilm-
selt rohkem kui 7 näidisvihikut
69 vaselõike- või akvatintalehega.

Kunstiteadlase Tiina Nurga
hinnangul näitavad need lille-,
maastiku- ja figuurilehed Senff'i
osava graafiku ning tubli pe-
dagoogina. Senff'i peetaksegi
Baltimaade esimeseks joonistus-
metoodikuks.

Vogeli arvates oli Senff'i loo-
minguline kujunemine Tartusse
asumise aegu lõpule jõudnud.
Ta oli omandanud akadeemilise
klassitsismi põhimõtted, mille
väikeste muudatustega kohalikku
olustikku üle kandis. Senff'ile
valmistas muret, et ta oli sajandi
algul Tartus kunstnikuna üksi,
enne kui tema õpilastest kolleegid
said.

Ometi on ta loonud tähelepa-
nuväärseid töid, millest silma-
paistvama osa moodustavadki

portreed – nii pastellmaalid kui ka eri graafikatehnikates portreed kohalikust eliidist ja ülikooli inimestest. Barclay de Tolly portree eest kinkis keiser Aleksander I Senffile briljantsõrmuse.

Ülikooli kunstnikuna tuli Senffil illustreerida ka juubeli- ja teadusväljaandeid, valmistada medaleid jm. Nii on ülikooli 1821. aasta albumis 19 suureformaadilist lehte ülikooli hoonetest, samuti 25 aasta juubeli albumis.

Loodusmaalid on esindatud Senffil väikeseformaadiliste maastikena, kus ta on oma sünnimaa maastikku lausa topograafilise täpsusega edasi andnud. Linnamiljööd leidub Senffi loomingus vähe. Tuntuim on Tartu vaatega vasegravüür (1803), mis annab Narva mäelt vaadates ettekujutuse linna ja küla kontaktsoonist, inimestest ja elulaadist. See on üks vanimaid Tartu panoraamvaateid.

Ülikooli avamise järel suurenes Tartus intelligentsi osa ning sajandi keskpaigaks oli Tartust

kujunenud mitte ainult Balti provintside oluline kultuurikeskus, vaid ka eesti rahvusliku vaimuelu keskus. Kunstiteadlane Voldemar Vaga on märkinud, et Senffi 35 tööaasta jooksul suutis ta rajada Tartu vanima kunstikoolkonna.

ÕPETATUD EESTI SELTSI ASUTAMINE

Senff elas Tiigi ja Struve tänava ristumiskohas mäeveerul. Tema maja ümbritses avar haruldaste lilledega aed, kust avanes hea vaade tähetornile ja anatoomikumile. 1820.–1830. aastail kogunesid igal nädalal külalislahke kunstiniku juurde õppejõud, kunsti- ja kirjandushuvilised. Friedrich Robert Faehlmann on meenutanud, kuidas 1837. aasta suvel tekkis õitsva puu all Õpetatud Eesti Seltsi asutamismõte. Järgmisel aastal selts asutati, kuid Senff ei saanud sellest enam osa võtta. Kui 2. jaanuaril tuldi tema juurde harjunud kombel koosviibimisele, tuli vastu võtta kurb sõnum.

Et hõlbustada Tiigi tänavalt tulijate ligipääsu ülikoolile ja Toomkirikus paiknevasse raamatukokku, lasi Senff ehitada mäeveerule trepid. Mäge hakati kutsuma Senffi mäeks ja treppe Senffi treppideks. Viimaseid ääristasid veel mõnikümmend aastat tagasi suured sirelipõõsad, mis olid üle treppide kaardunud.

Senffi enda kujutatud isikuid ja loodusvaateid saab näha ülikooli kunstimuuseumis 17. maini, Kadrioru Kunstimuuseumis augusti lõpuni Balti biidermeieri näitusel.

ÜKS MEES KAHEL PORTEEEL

Ülikooli kunstimuuseumi näitusesaali sisenejale vaatab vastu kaks meest. Tegelikult üks – krahv Ludwig Adolf Peter Wittgenstein (1769–1843) kahel portreel.

Kunstimuuseumi direktor Inge Kukk juhib tähelepanu sellele, et kui professor Karl Morgenstern kutsus 1812. aastal aulas andma oma panust Napoleoni-vastases sõjas, innustus Senff sedavõrd, et sõitis sõjaväestaapi kindralfeldmarssal Wittgens-teini portreed maalima.

Ta soovitas kaht portreed võrrelda: «Esimisel portreel näeme romantilist unistavate silmadega sõjaväelast.»

Kui Wittgenstein määramat pärast Mihhail Kutuzovi surma vene vägede ülemjuhatajaks, valmistas Senff uue portree. «Sellel portreel on hoopis tahtekindlama näo ja teravama pilguga mees, juuksed uljalt laiali.

Samuti on tal nüüd rinnas Aleksander Nevski orden ning varasemadki autasud detailsemalt esile toodud,» rääkis direktor Inge Kukk.

Teine graafikatehnikas portree kujunes pärast sõda võidupuhuses patriotismipuhangus heaks müügiartiklikuks ning Senff valmistas sellest ka väikese gravüüri, mis on samuti näitusel väljas.

Senffi õlimaal kunstnik August Matthias Hagenist (1820. aastad)

Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee.

KAS OMANDADA KÕRGRHARIDUS KODUS VÕI VÄLISMAAL?

Foto: Jaanus Jagomägi

Martin Kilp

Miina Härma gümnaasiumi abiturient

Kui paarkümmend aastat tagasi olid keskkoolilõpetaja valikud õpinguid jätkata võrdlemisi piiratud, siis tänapäeva noore ainukeseks piiravaks teguriks on tema enda kujutlusvõime. Piirid on lahti, õppima võib minna kuhugi. Ometi otsustab enamik siiski kodumaale jääda. Miks?

Tänavuaastane eksamiperiood on gümnaasistide jaoks juba alanud. Esimene eksam – küpsuskirjand – on sooritatud. Traditsiooniliselt eelneb kirjandi kirjutamisele haridusministri pöördumine. Sel aastal soovitas minister Tõnis Lukas kõigil kindlasti oma

õpinguid Eestis alustada ning alles seejärel maailma avastama suunduda. Niiviisi jõudvat õpilane selgusele, mida ta tegelikult õppida tahab. Sarnase soovitusel andis Lukas ka möödunud aastal. Minul kui abiturientil tekib tahtmatult küsimus, miks see nii tähtis on, et õpilane õpinguid tingimata just Eestis alustaks.

Muidugi on ajude väljaränne probleem, millega tuleb tegeleda, kuid kas selline lähenemine ei või tuua meie riigile pigem kahju kui kasu? Kui andekas Eesti noor täiendab end mõnes tunnustatud välismaises kõrgkoolis ning pöördub seejärel tagasi koju, on temast kindlasti kõvasti kasu.

Tänu tihedale konkurentsile mainekas ülikoolis saab noor inimene oma potentsiaali täiel määral realiseerida. Kui aga see sama noor inimene jätkaks oma õpinguid Eestis, oleks tal imelihtne silma paista ja särada, seejuures oluliselt pingutamata. Lõpuks kaotaks nii õpilane ise kui ka riik, kes järjekordsest helgest peast ilma jäi.

Ma mõistan, et selline probleemikäsitus puudutab vaid neid üksikuid, kes kandideerivad maailmatasemel ülikoolidesse. Enamasti keegi neid väe- võimuga kinni ei hoia, kuid ega neil sellegipoolest kerge ole. Teatavasti on haridus kallis. Eriti suured on kulutused kõige paremates koolides (Oxbridge ja Ivy League). Selliste koolide õppemaksud on utoopilised. Igal aastal jääb mitmetel andekatel Eesti noortel välismaale minemata, sest õppimisega kaasnevad kulutused käivad üle jõu, seda isegi siis, kui ülikool vabastab õpilase õppemaksust.

Üksikutel õnnelikel õnnestub kõikvõimalikele sihtasutustele ja stipendiumitele toetudes oma õpinguid siiski finantseerida. Seegi ei ole aga teps

mitte kerge: jagatavad summad ei suuda tihti katta isegi toidukulusid. Hiljuti juhtusin nägema Tartu Kultuurkapitali möödunud aastal jagatud toetuste nimistut. Näiteks klassikalise laulu eriala õpinguteks ühes maailma kõige vanemas akadeemias sai õpilane toetust 5000 krooni ja seda terveks õppeaastaks. Ma loodan, et noorel muusikul õpingud raha tõttu ära ei jäänud.

Ma olen täiesti teadlik, et me elame raskel ajal ja kõigi ressursid on piiratud. Ma ei süüdista siin kultuurkapitali liiga väikeses panuses. Pigem vähem kui mitte midagi! Ma tahan öelda, et hoolimata näilistest võimalustest jäävad valikud tihti siiski raha taha.

Võtame näiteks minu. Olen alati unistanud õppimisest mõnes mainekas USA ülikoolis. Kuna mind huvitab ärijuhtimine ja hotellindus, otsustasin kandideerida Cornelli ülikooli, mis on selles vallas maailmas juhtival kohal. Ühes minuga kandideeris sel aastal 33 000 õpilast üle terve maailma, kellest vastu võeti vaid käputäis. Kümned tuhanded jäid ukse taha.

Minul õnnestus läbida tihe konkursisõel, kuid sellest hoolimata ei alusta ma sügisel õpinguid Cornellis. Miks? Sest majanduslanguse tõttu ei ole ülikoolil võimalik minu õpingutega kaasnevaid kulutusi hüvitada ning ühestki Eestis pakutavast stipendiumist kulude katteks lihtsalt ei jätku. Ilmselt jään ma Eestisse. Kuid kas nüüd on minust, kui peatselt sadade teistega kodumaa pinnal õppima asun, oma riigile rohkem kasu?

Vaatleme korra noort, kelle eluunistuseks on õppida rahvusvahelist õigust. Ütleme, et tulevikus soovib ta esindada mõne suurkorporatsiooni huvisid. Kõige kvaliteetsemat juura-haridust pakub Eestis Tartu ülikool. Hiljuti juhtusin kuulama Tartu ülikooli tsiviilõiguse dotsendi Janno Lahe TÜ õigusteaduskonda tutvustavat loengut. Täpsed teadmised selle kohta mul küll puuduvad, kuid loengu põhjal jäi mulje, et keskendutakse peamiselt Eesti avalikule ja eraõigusele, pöörates seejuures vähe rõhku rahvusvahelisele õigusele. Vastav instituut on küll olemas.

Kas sellel noorel poleks õigem õppida mõnes välismaa koolis, kus rahvusvahelisel õigusel on suurem osakaal? Kuivõrd rahvusvahelise õiguse praktiseeri-

misega kaasneb võõrkeelse seadusandlusega töötamine, siis oleks õiguse õppimine näiteks inglise või prantsuse keeles kindlasti lisaboonuseks.

Ma mõistan riigi muret, et kvaliteetharidusega noored jõuavad võõrsil heale järjele ega pruugi enam kunagi koju tagasi pöörduda. Praegune lahendus – tühised toetused ja vähesed stipendiumid andekatele – välistab juba eos enamike jaoks võimaluse võõrsil edukaks saada.

Läheneme nüüd probleemile teisest äärmusest. Kindlasti on noorte hulgas palju neid, kes on õpingutest tüdinenud ning kelle ainus eesmärk on elu nautida. Õpingutest täielikult loobuda siiski ei julgeta ning kompromissina minnaksegi mõnesse teisejärgulisse ülikooli välismaal. Pole vanemaid, pole probleemi ning iseseisev elu võibki alata! Ka see on riigile vastumeelne, aga siin ei ole enam tegemist ajude väljarände piiramise, vaid katsega meie vähesed inimressursid efektiivselt kasutada. Selline hirm on negatiivse iibega riigis normaalne ja riigi käitumine seega igati õigustatud.

Mitmete rahvusvaheliste testide alusel on Eesti keskharidus maailmas üks parimaid. Näiteks Eesti õpilased olid PISA testi andmetel loodusteadustes Soome järel teisel kohal maailmas. Ma mõistan noori, kes usuvad, et pärast nii kvaliteetset keskharidust võiks õpinguid jätkata välismaal, kuid ega sinne kõrgharidus keskharidusest palju maha jää. Alles mõni aeg tagasi levisid uudised, et Tartu ülikool on pääsenud ühte või teise maailma mainekate ülikoolide edetabelisse. Näiteks sinne info- ja geenitehnoloogia tase on igati arvestatav.

Edasiõppimise võimalusi on palju ning lõpuks on see siiski igaühe isiklik otsus. Peaasi, et tegemist oleks teadliku valikuga. Kõigepealt tuleb selgeks teha oma prioriteedid ning see, millist haridust soovitakse omandada ning alles seejärel tuleks mõelda, kas selleks on sobilikum kodu- või välismaine haridus. (T)

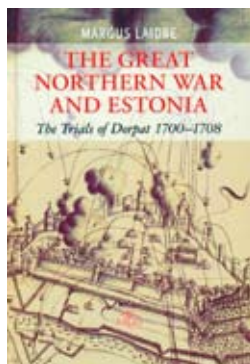
**ÜHES MINUGA KANDIDEERIS SEL AASTAL
33 000 ÕPILAST ÜLE TERVE MAAILMA,
KELLEST VASTU VÕETI VAID KÄPUTÄIS.
KÜMNED TUHANDED JÄID UKSE TAHA.**

TÜ raamatupood soovitab:

Oleviku minevikud.
Ajaloolase käsiraamat
Toomas Karjahärm
Kirjastus Argo, 2010
Kõva köide, 480 lk,
ISBN: 9789949438938

hind: 267 kr

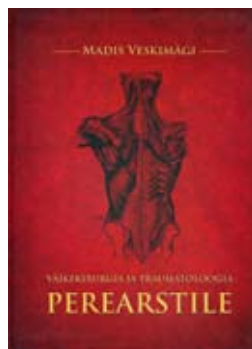
The Great Northern War and Estonia. The Trials of Dorpat 1700-1708
Margus Laidre
Kirjastus Argo, 2010
Kõva köide, 255 lk,
ISBN: 9789949438945

hind: 245 kr

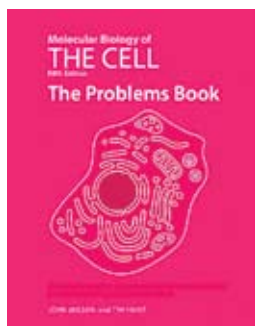
Üdini tungimine.
Professor Hele Everaus
Koost. Kati Murutar
Kirjastus Elmatar, 2008
Pehme köide, 91 lk,
ISBN: 9789949435203

hind: 225 kr

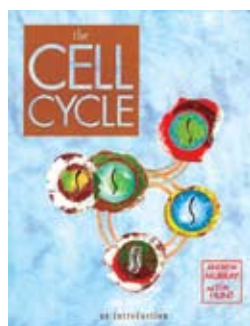
Väikekirurgia ja traumatoloogia perearstile
Madis Veskimägi;
toimetanud
prof Heidi-Ingrid Maaroo
Tartu Ülikooli Kirjastus,
2010
Pehme köide, 474 lk,
ISBN: 9789949193196

hind: 439 kr

Molecular Biology of the Cell - The Problems Book 5th Edition
Wilson John, Tim Hunt
Garland Science, 2008
Pehme köide, 1600 lk,
ISBN: 9780815341109

hind: 518 kr (TÜMRI 20
näitusmüügi hind 385 kr)

The Cell Cycle. An Introduction
Andrew Murray and
Tim Hunt
Oxford University Press,
1994
Pehme köide, 264 lk,
ISBN: 9780195095296

hind: 580 kr (TÜMRI 20
näitusmüügi hind 445 kr)

Võõrkeelse kirjanduse tellimine
TÜ liikmeskonnale kehtib soodustus 10%
veebipood – www.ut.ee/raamatupood

Ülikooli 11
E-R 10 –18
L 10 –16

TARTU
ÜLIKOOLI
RAAMATUPOOD

VAIKE UIBOPUU – 70

Foto: Lauri Kulpsoo

Vaikest ja Vaike muusikamaailmast arusaamiseks peaks iga inimene, kes küsib, kust need imed alguse saavad, viibima kas või hetke Vaike sünnikohas Urvastes – selle mäe otsas, millelt on näha Urvaste kirik ja selle lummas ümbrus, sealsed aastaajad, värvid, inimesed. Mul ei ole olnud õnne laulda Vaike kooris ega koorides, kuid ma oskan ilmselt ette kujutada, kuidas ta koorilood

koorini tõi, neid koorile seletas ja kuulajani viis.

Muidugi, ma olen Vaike käe all kammerkooriga korduvalt laulnud, kuid me ei ole siiski selg vastu selga kooriasja ajanud. Kooride pärast oleme aga muretsenud küll. Rõõmustanud ka, kuigi muretsema peab rohkem, sest alalhoidlik ja alaline mure või siis ka muretses põlemine ongi see, mis saab koori edasi viia ja koori teistest omasugustest eristada. Sellest saavad aga aru just need, kes ühel või teisel moel muretsemist tähtsaks peavad.

Eks koori, eriti üliõpilaskoori juhatamine, ole üks pidev otsast peale alustamine ning seda uhkema me võime olla, et meie keskel ja meie ees on selline dirigent nagu Vaike. Usun, et Vaike tähtsusest, valikutest, sõnadest ja juhatamistest saadaksegi aru väga palju aega hiljem. Saadakse aru siis, kui satutakse sootuks teistsuguste väärtuste (halvemal juhul

väärtusetuste) lähedusse.

Ma ei tea, milline nägi välja kammerkoor, kui Vaike selle ülikooli juurde lõi ja seda juhatas. Aga me võime minna aastates tagasi ja end tolle aja koorilauljana ette kujutada, sest see, mille sa oled kodust kaasa saanud, saadab sind elupäevad. Karl Ristikivi ütleb, et süda ei põle ära. Ja nii on see ka Vaike puhul, et kodust kaasa saadud anne oligi «plaan» üks osa jagada seda annet ja südant tuhandete ja kümnete tuhandete lauljatega Eestis. Hea plaan, et nii kaunilt ja nii kaua on Vaikel jätkunud jõudu õpetada, luua ja jagada.

11. mail sündinud TÜ akadeemilise naiskoori kauaaegne dirigent Vaike Uibopuu tähistab sel kevadel oma 70 aasta juubelit, muu hulgas 15. mail kontserdiga ülikooli aulas.

Indrek Mustimets

Tartu ülikooli kammerkoori laulja

KERSTI MEIESAAR – 60

Foto: Henn Tosso

Tänavu 25. aprillil sai Kersti Meesaar 60-aastaseks. Ta lõpetas

1973. aastal TRÜ majandusküberneetika osakonna ja asus seejärel tööle õppejõuna majandusteaduskonnas. 1980. aastal kaitses ta väitekirja majandusteaduses.

Tartu ülikooli õppejõuna on Kersti Meesaar töötanud 1978. aastast, esialgu majandusküberneetika ja statistika kateedris, seejärel majandusinformaatika ja modelleerimise õppetoolis. Aastatel 1996–2010 on ta töötanud dotsendina TÜ tervishoiu instituudis. Juubilar on tervishoiukonoomika õppetooli asutaja TÜ arstiteaduskonnas ja olnud õppetooli hoidja aastatel 1996–2010.

Ta on end täiendanud rahvatervise erialal Põhjamaade Rahvatervise Kõrgkoolis ja saanud 2003. aastal rahvatervise diplomi.

Kersti Meesaar on arendanud tervishoiuökonomika põhiõpet ja lugenud loenguid ravi- ja stomatoloogia ning kraadiõpet rahvatervise erialal. Aastatel 1996–2009 on ta korraldanud tervishoiujuhtide ja tegevarstide, sh perearstide tervishoiuökonomika täiendkoolitusi.

Ta on juhtinud tervishoiuökonomika valdkonnas teadusarendustegevust ning juhendanud bakalaureuse- ja magistritöid

nii majandusteaduse kui ka rahvatervise erialal. Uurimisteedeks on olnud tervishoiuresursside kasutamise ja esmatasandi tervishoiureformi majanduslik analüüs ning tervisetehnoloogiate majanduslik hindamine.

Tal on olnud viljakas koostöö kolleegidega teistest õppetoolidest ja SA TÜK sisekliiniku kolleegidega. Teaduslikke publikat-

sioone on ta avaldanud üle saja. 2007. aastal oli ta TÜ-s toimunud Põhjamaade tervishoiuökonomistide 28. aastakonverentsi organiseerimiskomitee juht. See oli esimene kord, kui selline konverents toimus väljaspool Põhjamaid. Ta on ka tänavu suvel toimuva Euroopa tervishoiuökonomistide aastakonverentsi teaduskomitee liige.

Kersti Meiesaar on tervishoiuökonomika küsimustes nii sotsiaalministeeriumi kui ka Eesti Haigekassa hindamatu ekspert.

Soovime talle tugevat tervist ja õnne ning kerget sulge eriala jätkuval publitseerimisel!

**Eilsed ja tänased kolleegid
ning õpilased**

LJUBOV KISSELJOVA – 60

Foto: Dmitri Ivanov

17. mail tähistab 60. sünnipäeva vene kirjanuse õppetooli professor Ljubov Kisseljova, kelle elulugu on lahutamatu vene kirjanuse õppetooli ajaloost: professor ja õppetool on pea ühevanused.

Sügavale ulatuvad Tartu juured ja siin veedetud lapsepõlv muutsid TRÜs haridustee jätkamise elu loogiliseks jätkuks. Kahtlusi polnud ka eriala valikul: Juri Lotmani käe all alustasid vene filoloogia õpinguid ka kõige kaugematelt Nõukogude Liidu ääremaadelt saabunud abiturientid. Juba üliõpilasena alustas Ljubov Kisseljova tööd vene kirjanduse õppetoolis – 1970. aastal

asus ta laborandi ametikohale, jätkates samal ajal ka õpinguid ning teadustööd.

Ljubov Kisseljova silmis peab teadlane end pidevalt täiendama, õppima ning õpetama, mis on võimalik ainult nn teaduskorporatsiooni – õppetooli, osakonna, ülikooli – sees. Seetõttu on nii töö õppetoolis õppejõu ja metoodikuna kui ka administratiivtöö olnud tema elus tähtsal kohal.

Alustades õpinguid Juri Lotmani seminaris, valis Kisseljova oma teadusvaldkonnaks 19. sajandi esimese poole vene kirjanduse, kuid talle pakkusid huvi ka poliitiline ajalugu ja ühiskondliku mõtte ajalugu Venemaal. Hiljem lisandus vene kirjanduse retseptioon teistes kultuurides, mis on tema huviorbiidis tänini.

Tema loengukursusi iseloomustab kontseptuaalne materjalikäsitus ja piinlikult hoolikas ülesehitus, mistõttu pakuvad kursused huvi ka teiste erialade üliõpilastele. Seepärast on Ljubov Kisseljovat korduvalt kutsutud esinema külalisprofessorina Milanosse, Bergamosse, Stockholm, Kopenhaagenisse, Edinburghi, Uppsalasse, Moskvasse ja Riiga.

Kisseljova juhendamisel on kaitstud seitse teadusmagistri- ja kuus doktoriväitekirja. Juubilari juhendatavad meenutavad hea meelega aegu, kui professor noppis ettevaatlikult nende esimestest abitütest referaatidest välja olulisemad järeldused ja andis sellega usku nende endi võimetesse. Õpetaja, teadus- ja õppetöö organisaatori anne tegigi võimalikuks õppetooli töö jätkumise pärast seda, kui meie seast olid lahkunud Kisseljova õpetajad.

1990. aastate algus oli slaavi filoloogia osakonnale raske aeg. Vaid tänu järjekindlale püüdlusele jätkata teadustööd, säilitades Lotmani ja Mintsi teaduspärandit, sai võimalikuks õppetooli kui elava teadustöö organisatsiooni edasi-kestmine. Juubilari teeneid selles on raske ülehinnata. Kisseljova oli Lotmani Tallinnas ja Peterburis ilmuvate artiklikogumike koostaja, väljaandja ja toimetaja. Tänu tema panusele suudeti säilitada ja uuel tasemel jätkata sarja «Trudy po russkoj i slavjanskoj filologii» kirjandusteadusliku osa väljaandmist, samuti Bloki-kogumiku ning «Studia Russica Helsingiensia et Tartuensia» publitseerimist.

Kisseljova jätkab õppejõu- ja teadustööd. Viimaste aastate artiklid ja ettekanded käsitlevad 19. sajandi vene kirjandust, tsaariaegset pedagoogikat, Vene imperiaalpoliitikat Eesti- ja Liivimaal, 19. ja 20. sajandi Eesti reisiuhtide

omapära, Lotmani teadusbiograafiat ja Tartu filoloogia koolkonna ajalugu. Taoline produktiivsus on võimalik vaid siis, kui ollakse oma erialale pühendunud.

Ljubov Kisseljova kolleegid ja õpilased õnnitlevad juubilari,

tänavad väsimatu töö ja hoole eest ning soovivad tervist, edu ja jätkuvat loomungulist indu teadusvallas.

Kolleegid TÜ slaavi filoloogia osakonnast

KRISTJAN ZOBEL – 50

Foto: Dmitri Ivanov

19. mail täitub 50 eluaastat taime evolutsioonilise ökoloogia professoril Kristjan Zobelil. Juubilar alustas teadlaseteed akadeemik Hans Trassi käe all lihhenoloogina. Doktoritöö valmis õhusaaste mõjust Baikali järve ümbruse samblikele.

Juba töö koostamise käigus süvenes Kristjan Zobel ka and-

metööluse ja statistika teooria saladustesse. Edasi liikus tema huvidering üha enam taimeökoloogia, aga ka ökoloogia teooria poole. Stažeerimine Soomes Kuopio ülikoolis süvendas veelgi huvi matemaatiliste meetodite vastu. Nii kujunes juubilarist teadlane, kes on alati nõu ja jõuga abiks statistika probleemidega maadlevatele kolleegidele. Viimasel aastakümnel on tema tegevusvaldkond jõudsalt laienenud evolutsiooniliste küsimuste suunas. Evolutsiooniline lähene- mine näiteks taimevaheliste interaktsioonide uurimises ongi juubilari viimaste aastate suurim väljakutse.

Kristjan Zobel on pühendunud pedagoog, mitmete teaduskraadi kaitsnute juhendaja. Hoolimata oma nõudlikkusest on ta väga populaarne õppejõud, tema esitatu loogilisus ja selgus on muljetaval-

davad. Tema õppejõubiograafiasse kuuluvad üldökoloogia loengud, mille lõppu on saatnud tudengite spontaanne aplaus.

Ekki Kristjan Zobel on jäätult pühendunud looduse saladuste tundmaõppimisele ning nende teadmiste edasiandmisele, on elu toonud talle ka administratiivseid kohustusi. Praegu täidab ta ökoloogia ja maateaduste instituudi botaanika osakonna juhataja kohuseid, samuti töötab ETF-i ekspertkomisjoni liikmena.

Juubilari huvidering on lai. Teda köidab ilukirjandus, muusika ja matkamine. Sõpradele on Kristjan hinnatud tennise- ja bridžipartner ning koosviibimis- tel on ta seltskonna hing.

Jätkuvat tegutsemislusti ja nooruslikkust soovivad juubilarile kolleegid, õpilased ja sõbrad ökoloogia ja maateaduste instituudist

Õnnitleme

75 Endel Ploom, õigusteaduskonna emeriitdotsent – 13. mai

Eero Loone, filosoofiateaduskonna emeriitprofessor – 26. mai

70 Elve Karm, ravimite tehnoloogia ja biofarmaatsia õppetooli vanemlaborant – 13. mai

65 Malle Rebane, saksa keele õpetaja – 26. mai

55 Katrin Lendok, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi õppekorralduse spetsialist – 4. mai

Ene Örd, TÜ teaduskooli projektijuht – 14. mai

50 Tõnu Lehtsaar, religioonipsühho-

loog professor – 2. mai

Kertu Uri, TÜ raamatukogu kogude arenduse osakonna juhataja – 3. mai
Meeme Utt, immunoloogia vanemteadur – 8. mai

Ülo Juursoo, tehnovõrkude remondi- grupijuht – 14. mai

Hillar Eichelmänn, taimefüsioloogia teadur – 20. mai

Karin Herne, dirigeerimise õpetaja

– 31. mai

45 Kaie Mägimets, muusikaõpetuse didaktika lektor – 2. mai

Inga Talvik, lasteneuroloogia dotsent – 6. mai

40 Mai Põldaas, TÜ Viljandi kultuuriakadeemia lektor, raamatukogunduse õppekava hoidja – 1. mai

Imbi Varris, keelekeskuse sekretär – 5. mai

Pille Vaas, biotehnoloogia õppetooli spetsialist – 13. mai

35 Kärt Padari, arengubioloogia

teadur – 3. mai

Ivo Volt, klassikalise filoloogia teadur, TÜ raamatukogu teaduskeskuse vanemteadur – 3. mai

Teele Eensaar, TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudi projektijuht – 5. mai

Ivari Kaljurand, analüütilise ja füüsikalise keemia vanemteadur – 6. mai

Inga Jüriado, taimeökoloogia teadur – 7. mai

Marina Bataskova, TÜ Narva kolledž, valvur – 14. mai

Heili Ilves, geneetika teadur – 16. mai

30 Anu Ploom, orgaanilise keemia

õppetooli teadur – 2. mai

Kaili Anier, farmakoloogia teadur – 17. mai

Signe Värvi, rakubioloogia õppetooli teadur – 17. mai

Marko Avikson, TÜ Lõuna-Eesti esindaja – 26. mai

Siiri Silm, inimgeograafia ja regionalplaneerimise õppetooli teadur – 30. mai

25 Mervi Kalmus, eesti keele osakonna spetsialist – 13. mai

Anneli Kruve, keemik – 26. mai

Jürgen Jalak, üldise ja mikroobibiokeemia õppetooli laborant – 31. mai

TÜ SIHTASUTUSE STIPENDIUMID

Ole Golubjatnikovi stipendiumi konkurss

ühle 20 000-kroonisele stipendiumile

Kandideerima on oodatud **loodus- ja tehnoloogiateaduskonna** 3. aasta bakalaureuseõppe **üliõpilased**, kes jätkavad õpinguid järgmisel õppeaastal magistrantuuris meditsiinitehnoloogia erialal, ja sama eriala magistrandid, kes jätkavad doktorantuuris või siirduvad praktikale meditsiinitehnoloogia ettevõttesse. Taotlusi saab esitada **1. juunini**. Stipendiumid makstakse välja sügissemestri alguses. Taotlejal tuleb esitada SA juhatusele hiljemalt **1. juuniks 2010** elektrooniline taotlus (CV, ülevaade taotleja erialasest ja ühiskondlikust tegevusest, põhjendus stipendiumi saamiseks, juhendava õppejõu soovitus) SA kodulehel www.ut.ee/sihtasutus.

Peeter Põllu stipendiumi konkurss

ühle 30 000-kroonisele stipendiumile

Stipendiumit saavad taotleda **õpetajakoolituse üliõpilased** alates 8. õppesemestrist integreeritud õppekava puhul ja 2. semestrist magistri- ja doktoriõppes. Arvestatakse taotleja õpitulemusi, teadusliku uurimistöö tulemuslikkust ja osalemist pedagoogikaalas arendustegevuses. Taotlejal tuleb esitada SA juhatusele hiljemalt **1. juuniks 2010** elektrooniline taotlus SA kodulehel, ülevaade pedagoogikaalasest arendustegevusest (elektroonselt SA e-posti aadressil) ja ÕIS-i

väljavõtte koos keskmise hinde äranäitamisega (elektroonselt pdf-failina). Stipendium antakse üle uue õppeaasta alguses.

Olev ja Talvi Maimetsa stipendiumi konkurss

kahele 20 000-kroonisele stipendiumile

Stipendiumit saavad taotleda **arstiteaduskonna infektsioonhaiguste eriala arst-residendid** ning **loodus- ja tehnoloogiateaduskonna rakubioloogia eriala magistrandid** ja **doktorandid**.

Arvestatakse taotleja õpitulemusi (magistrandid, doktorandid), erialast edukust (arst-residendid), edasiõppimise motivatsiooni ja tulevikuplaani, kuidas omandatud teadmisi Eestis rakendada. Taotlejal tuleb esitada SA juhatusele hiljemalt **1. juuniks 2010** elektrooniline taotlus SA kodulehel ja välismaal stažeerimise korral vastuvõtva kõrgkooli või kliiniku kinnitus taotleja vastuvõtmise kohta (pdf-failina SA e-posti aadressil).

2010/2011. õppeaasta Playtech Estonia stipendiumi

konkurss kolmele 20 000-kroonisele stipendiumile

Kandideerima on oodatud **matemaatika-informaatikateaduskonna informaatika ja infotehnoloogia eriala** bakalaureuseõppe viimase aasta ja magistriõppe 1. aasta üliõpilased, kellel on silmapaistvaid tulemusi õppetöös, kes on aktiivsed informaatikaalas teadus- ja arendustegevuses ning jätkavad õpinguid magistriõppes 2010/2011. õppeaastal. Taotlusi

saab esitada **1. juunini**. Stipendium makstakse välja iga kuu võrdsetes osades alates 09.2010.–06.2011. Taotlejal tuleb esitada SA juhatasele hiljemalt **1. juuniks 2010.** elektrooniline

taotlus SA kodulehel.

Lisainfo stipendiumite kohta: www.ut.ee/sihtasutus, e-post tysih@ut.ee, tel 737 5852 ja 521 6820.

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirjaga tunnustati 60. sünnipäeval majandusteaduskonna rahvamajanduse instituudi mikroökoonoomika dotsenti **Helje Kaldarut**.

TÜ väikese medali pälvis 50. sünnipäeval usuteaduskonna religioonipsühholoogia professor **Tõnu Lehtsaar**.

TÜ aumärgi ja tänukirjaga tunnustati 70. sünnipäeval sotsiaalteaduskonna sotsiaalse kommunikatsiooni professorit **Marju Lauristini** ning arstiteaduskonna emeriitdotsenti, biokeemia ning mikrobioloogia instituudi spetsialisti **Tiiu Vihalemma**, 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiategaduskonna molekulaar- ja rakubioloogia instituudi geneetika teadurit **Eva**

Heinarut ning ökoloogia ja maateaduste instituudi geograafia osakonna laboranti **Mare Nõpsi**.

TÜ tänukirja pälvisid 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiategaduskonna üldzooloogia professor, rector emeritus **Jüri Käerner**, keemia instituudi teadustöö asedirektor, emeriitprofessor **Toomas Tenno** ning keemia instituudi raamatukoguhoidja **Helju Kõrs**, 65. sünnipäeval arstiteaduskonna farmaatsia instituudi spetsialist **Tea-Mai Tammaru** ning Tartu Ülikooli Akadeemiline Naiskoor, 60. sünnipäeval arstiteaduskonna tervishoiu instituudi vanemanalüütik **Kersti Meiesaar** ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi õppekorralduse spetsialist **Maie Keek**, 50. sünnipäeval raamatukogu kogude arenduse osakonna juhataja **Kertu Uri** ning õigusteaduskonna raamatukogu klienditeenindaja **Maire Ranno**.

KAITSMISED

7. mail kell 15.15 kaitseb **Silva Kirsimägi** õigusteaduskonnas teadusmagistritööd «Lahingutegevuse reeglite õiguslik tähendus ja nende rikkumisele järgnev vastutus» («The legal meaning of rules of engagement and the subsequent liability when violating them»). Juhendajad on LL.Lic. Rain Liivoja ja LLM Andres Parve. Oponent on *mag. iur.* Aivar Engel.

13. mail kell 14.15 kaitseb **Liivi Hollman** filosoofiateaduskonnas doktoritööd «Põhivärvnimed eesti viipekeeles» («Basic Color Terms in Estonian Sign Language»). Juhendaja prof Urmas Sutrop. Oponent dr Victoria Nyst (Leiden University).

25. mail kell 14.15 kaitseb **Mari Mets** filosoofiateaduskonnas doktoritööd «Suhtlusvõrgustikud reaalajas: võru kõnekeele varieerumine kahes Võrumaa külas». Juhendaja prof Karl Pajusalu. Oponent Péter Pomozi, PhD (Eötvös Loránd University).

27. mail kell 15 kaitseb **Tuuli Metsvaht** Puusepa 8 meditsiini doktori kraadi taotlemiseks esitatud väitekirja «Optimal antibacterial therapy of neonates at risk of early onset sepsis» («Optimaalne antibakteriaalne ravi varase sepsise riskiga vastsündinutel»). Juhendajad prof Irja Lutsar ja emeriitprof Raul Talvik. Oponent on Karel Allegaert, MD, PhD (Leuveni ülikooli haigla).

TEATED

TÜ pensionäride ühingus Vitae

12. mail kell 8 sõit Vanemuise alumisest parklast Tallinna (loomaed, botaanikaed, metsakalmistu jne); 14. mail kell 15 toimub Raekoja plats 12 kohtumine Peeter Kreitzbergiga; 15. mail kell 11 eksliibrise klubi; 18. mail kell 13 elulooring; 19. mail kell 17 Vitae kevadpidu Tähe 4 kohvik-söökla; 24. mail

kell 16 põltsamaalaste kokkutulek Ihastes; 25. mail kell 16 matemaatikute kokkutulek; 26. mail kell 14 Raekoja plats 12 räägib Mart Lintsi antropoloogist.

ÕES-i loengud (Lossi 3-427):

19. mail kell 16.15 **Mari Lõhmuse ja Tõnno Jonuksi** ettekanne «Arheoloogiat Tallinn-Narva maanteel Kukrusel: ülevaade kaevamistest ja esialgsetest tulemustest».

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee